

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Факультет здоров'я та фізичного виховання

Кафедра фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ, АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Методичні вказівки до самостійної роботи
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

УДК 376 +159.9

Психолого-педагогічні основи діяльності асистента вчителя, асистента вихователя закладів освіти. Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Укладач О.І. Утьосова. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. – 98 с.

Методичні вказівки розглянуті та затверджені на засіданні науково-методичної комісії факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол № 6 Від 16 лютого 2024 року

Укладач: Утьосова О.І., к. пед. н., доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензенти:

Філак Я.Ф. – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Стеблюк С.В. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Психолого-педагогічні основи діяльності асистента вчителя, асистента вихователя закладів освіти» для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта» розкривають особливості її організації та виконання. Подано короткий теоретичний коментар до кожної з тем та педагогічні задачі.

Рекомендовано для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

ПЕРЕДМОВА

Однією з важливих складових освітнього процесу закладу вищої освіти є самостійна робота студентів. Вона спрямована на формування у бакалаврів складових професійної компетентності – інтегральної, загальних та спеціальних. Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженого Наказом №9 від 22.12.2020 року, зазначено, що самостійна робота здобувачів освіти є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Самостійна робота складається з опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу тощо. Навчальним планом регламентується навчальний час, який відведений на самостійну роботу здобувачів освіти. Під час вивчення конкретної дисципліни зміст самостійної роботи визначається робочою програмою навчальної дисципліни, завданнями та вказівками науково-педагогічного працівника й методичними матеріалами.

Забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти закріплено системою засобів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни: навчальними та методичними посібниками, підручниками, конспектами лекцій, комплектами індивідуальних завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та іншими навчально-методичними матеріалами. Методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів освіти повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку здобувача освіти та дистанційного контролю в системі Moodle. Також, для самостійної роботи здобувачу освіти науково-педагогічними працівниками рекомендується відповідна наукова, монографічна й періодична література.

У аудиторіях, лабораторіях, науковій бібліотеці університету, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, гуртожитках, у домашніх умовах також може проходити самостійна робота здобувача освіти з вивчення навчального матеріалу з конкретної освітньої компоненти. У разі необхідності, для забезпечення належних умов роботи здобувачів освіти, самостійна робота здійснюється за попередньо складеним на факультеті графіком, що гарантує можливість індивідуального доступу здобувача освіти до необхідних дидактичних і технічних засобів загального користування. На початку навчального семестру до відома здобувачів освіти доводиться відповідний графік. За потреби забезпечується необхідне консультування або допомога з боку спеціалістів кафедри щодо організації самостійної роботи здобувачів із використанням складного обладнання, установок, інформаційних систем (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проєктування, автоматизованих навчальних систем тощо).

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Наказ №9 від 22.12.2020 р.) навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем освіти у процесі самостійної роботи, вноситься на семестровий (курсний) контроль разом із навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Враховуючі вищезазначене, самостійна робота студента передбачається робочою програмою дисципліни, виконується за керівництвом науково-педагогічного працівника та відповідно оцінюється. На даний час виокремлюють такі види самостійної роботи студента: слухання лекцій (у т. ч. і в умовах дистанційного навчання), участь у семінарських заняттях, виконання практичних і лабораторних робіт; підготовка рефератів і курсових робіт; підготовка до модульного контролю, заліків та іспитів; складання проєктів; робота з фаховою літературою, участь у вебінарах, семінарах, тренінгах, конференціях тощо.

Когнітивна, прогностична, самостійна, виховна та коригуюча функції є основними функціями самостійної роботи здобувачів освіти. Когнітивна функція передбачає засвоєння студентом компетенцій, визначених змістом дисципліни. Прогностична – дає можливість спрогнозувати кінцевий результат роботи, узагальнити дані. Самостійна функція спрямована на формування вмінь самостійного опрацювання наукової, фахової літератури, їх аналізу. Виховна функція спрямована на формування креативної особистості із сучасними цінностями. Коригуюча функція визначається вмінням вчасно коригувати свою діяльність, спрямовувати її на досягнення мети.

Вкрай важливо створення моделі співпраці науково-педагогічного працівника зі здобувачем освіти за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій в умовах дистанційного навчання. Велике значення в цьому процесі має дидактичне забезпечення дистанційного навчання, яке передбачає наявність різноманітних видів змістовної навчальної інформації на електронних носіях (MOODL).

Дисципліна «Психолого-педагогічні основи діяльності асистента вчителя, асистента вихователя закладів освіти» передбачає самостійну роботу студента для денної форми навчання в обсязі 66 годин, заочної – 104 години. Укладачем розроблено методичні вказівки до її організації та виконання, використано наукові дослідження вчених з вищезазначеної проблеми.

Структура теми для самостійного опрацювання: план, рекомендована і використана література, короткий теоретичний коментар, завдання для самостійної роботи, форма контролю.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. ОБОВ'ЯЗКИ, НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПІЛЬНЕ ВИКЛАДАННЯ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ / АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Тема 1.1. Нормативно-правові засади інклюзивної освіти в Україні. Посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

Визначення поняття, додаткові елементи освітнього процесу та необхідні умови для успішного впровадження інклюзивної освіти. Завдання Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти в Україні. Кваліфікаційні вимоги асистента вчителя/вихователя. Практичні навички й особистісні якості асистента вчителя/вихователя. Посада та посадові обов'язки асистента вчителя/вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням. Відповідність фахової підготовки, знань, вмінь, навичків педагогічних працівників на посаді асистента вчителя/вихователя. Забезпечення, асистентами вчителів/вихователів соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 1.2. Напрями діяльності асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

Організаційна, навчально-розвивальна, діагностична, прогностична та консультативна функції асистента учителя/вихователя. Взаємодія асистента учителя/вихователя з учасниками навчально-виховного, корекційно-розвивального та лікувально-реабілітаційного процесу дітей з ООП. Завдання педагогічного працівника на посаді асистента учителя/вихователя. Права асистента вчителя/вихователя та чинники, які впливають на обов'язки їх професійної діяльності. Взаємодія вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя, їх обов'язки та спільні дії. Допомога асистента вчителя/вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/канцелярській допомозі. Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з ООП.

Тема 1.3. Роль асистента вчителя/вихователя в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання.

Умови ефективного інклюзивного навчання дітей з ООП у закладах освіти. Трьохрівнева структура команди психолого-педагогічного

супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання. Принципи активної взаємодії членів команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання. Функції асистента вчителя/вихователя в межах команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання. Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти: Крок 1-4. Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями ІРЦ . Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя.

Тема 1.4. Планування роботи асистента вчителя/вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням. Оптимізація діяльності з ведення документації.

Вимоги до підготовки та розділи Річного плану асистента вчителя/вихователя в інклюзивному закладі освіти. Правила підготовки списку здобувачів освіти з ООП в інклюзивному закладі освіти. Правила оформлення „ Журналу обліку консультацій та просвітницьких заходів в інклюзивному закладі освіти. Вимоги до складання Індивідуальної програми розвитку (ІПР) дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання. Вимоги та правила оформлення Журналу спостережень, Графіку роботи асистента вчителя/вихователя, Журналу обліку робочого часу, Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя/вихователя. Правила та вимоги до оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя/вихователя та Журналу обліку методичної роботи.

Тема 1.5. Сутність процесів адаптації та модифікації для вдосконалення навчального процесу учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.

Визначення й характеристика Адаптації та Модифікації навчально-корекційного процесу дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти. Аналіз та сфери застосування адаптації та модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти. Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП. Характеристика та аналіз шляхів Модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу.

Тема 1.6. Спільне викладання як запорука успішної взаємодії вчителя/вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

Спільні цілі індивідуального навчального плану (ІНП) учня з ООП та звіт вчителю/вихователю про спостереження асистента вчителя/вихователя. Стратегії ефективної роботи вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя. Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя. Особливості викладання в команді в умовах інклюзивного класу.

МОДУЛЬ II. РОБОТА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ / ВИХОВАТЕЛЯ З БАТЬКАМИ, УЧАСТЬ У СКЛАДАННІ ІПР ТА ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ/ВИХОВАТЕЛЯ. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ/АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ

Тема 2.1. Робота асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

Основні напрями роботи та педагогічної взаємодії асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП. Роль батьків, як членів команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, в умовах інклюзивного закладу освіти. Форми співпраці асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП. Принципи педагогічної діяльності асистента вчителя/вихователя орієнтовані на інтереси сім'ї. Стратегії ефективного спілкування вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП. 10 правил комунікації з батьками дітей з ООП.

Тема 2.2. Участь асистента вчителя/вихователя у складанні ІПР дитини з особливими освітніми потребами.

Порядок і зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента на попередньому етапі створення ІПР. Зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя на діагностичному етапі створення ІПР. Установлення цілей та завдань ІПР дитини з ООП. Порядок і зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента у процесі реалізації Індивідуального освітнього плану дитини з ООП. Характеристика дитини з проблемною поведінкою: додаткові освітні потреби та адаптації.

Тема 2.3. Дидактично-методичне забезпечення діяльності асистента вчителя/вихователя із засвоєння програмового матеріалу дітьми з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

Зміст роботи асистента вчителя на уроках різних освітніх галузей (ключові компетентності). Три базові принципи універсального дизайну навчання дітей з ООП. П'ять ключових аспектів пристосування навчального середовища для дітей з ООП. Загальні рекомендації щодо організації навчального процесу з дітьми, в яких наявні типові особливості розвитку відповідних порушень. Характеристика категорій учнів із різним рівнем пізнавального розвитку. Формування ключових компетентностей у школярів з ІП в умовах інклюзивного навчання.

Тема 2.4. Особливості засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти та алгоритм діяльності асистента вчителя/вихователя.

Особливості засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з

ООП. Алгоритм діяльності асистента вчителя/вихователя щодо засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з ООП. Роль асистента вчителя/вихователя у керуванні процесом навчання математики дітей з ООП. Аналіз п'яти етапів відпрацювання алгоритму навчання математики дітей із особливими освітніми потребами.

Тема 2.5. Особливості засвоєння знань мовно-літературної освітньої галузі дітьми з ООП та алгоритм діяльності асистента вчителя.

Особливості засвоєння знань мовно-літературної освітньої галузі дітьми з ООП. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із тяжкими порушеннями мовлення. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні сліпих та слабозорих учнів. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із порушеннями слуху. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні діти з інтелектуальними порушеннями. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із порушеннями опорно-рухового апарату.

Тема 2.6. Арт-терапевтичні технології як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями слуху з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями зору з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з ІІІ з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з гіперактивністю та імпульсивністю з використанням Арт-терапевтичних технологій. Роль асистента вчителя/вихователя у формуванні ключових компетентностей дітей з ООП за допомогою мистецтва.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Назва теми. Вид самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль I. Нормативно-правові засади інклюзивної освіти в Україні. Обов'язки, напрями діяльності та спільне викладання асистента вчителя /асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням			
1	Тема 1.1. Посада та посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: - Відповідність фахової підготовки, знань, вмінь, навичків педагогічних працівників на посаді асистента вчителя та асистента вихователя. - Забезпечення, асистентами вчителів та асистентами вихователів соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.	5	8
2	Тема 1.2. Взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя, їх обов'язки та спільні дії. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: - Допомога асистента вчителя / асистента вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги. 2. Підготувати <i>презентацію</i> «Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з особливими освітніми потребами».	6	9
3	Тема 1.3. Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу інклюзивного закладу освіти: Крок 1-4. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: - Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру. 3. Скласти карту знань: «Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя».	5	8
4	Тема 1.4. Оптимізація діяльності з ведення документації асистента вчителя / асистента вихователя. Завдання: За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: 1)Вимоги та правила оформлення Журналу спостережень. 2)Вимоги та правила оформлення Графіку роботи асистента вчителя/вихователя.	6	9

	3)Вимоги та правила оформлення Журналу обліку робочого часу. 4)Вимоги та правила оформлення Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя / асистента вихователя. 5)Правила та вимоги до оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя / асистента вихователя. 6)Вимоги та правила оформлення Журналу обліку методичної роботи.		
5	Тема 1.5. Процеси адаптації та модифікації для вдосконалення навчального процесу учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти. Завдання: 1. Підготувати конспект до теми. 2. Скласти карту методичних рекомендацій щодо характеристики та аналізу шляхів Модифікації освітніх програм дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти. 3. Скласти <i>таблицю</i> «Види адаптації і пристосувань для дітей з особливими освітніми потребами».	5	9
6	Тема 1.6. Взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя. Завдання: За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: 1. Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя/вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя. 2. Особливості викладання в команді в умовах інклюзивного класу.	5	8
Модуль II. Робота асистента вчителя / вихователя з батьками, участь у складанні ІПР та дидактично-методичне забезпечення діяльності асистента вчителя / асистента вихователя. Арт-терапевтичні технології в роботі асистента вчителя / вихователя			
7	Тема 2.1. Особливості роботи асистента вчителя / асистента вихователя з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. Проаналізувати : - Стратегії ефективного спілкування асистента вчителя інклюзивного закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами. - Стратегії ефективного спілкування асистента вихователя інклюзивного закладу дошкільної освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.	6	9
8	Тема 2.2. Десять правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Завдання: 1. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації 10 правил: 1. Надавайте чітку інформацію, що відбувається в класі. 2. Передавайте батькам приклади для домашньої роботи. 3. Говоріть батькам про успіхи: їхня мотивація – це рушійна	6	9

	сила всього процесу. 4. Повідомляйте погані новини особисто. 5. Зберігайте копії інформації, яку ви надсилаєте додому. 6. Не дозволяйте, щоб з батьками спілкувався тільки асистент дитини. 7. Не зводьте все до понять «хороший» / «поганий» день. 8. Ніколи не приховуйте погані новини від батьків. 9. Не користуйтеся правилом “я почну розмову, тільки якщо мене запитують”. 10. Не очікуйте, що батьки будуть розповідати вам абсолютно все. Завжди залишайте їм місце для помилки або недомовки.		
9	Тема 2.3. Характеристика дитини з проблемною поведінкою: додаткові освітні потреби та адаптації. Завдання: 1. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації: - Особливості порушень емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психофізичного розвитку. 2. Підготувати презентацію «Взаємодія вчителя / вихователя з асистентом вчителя / асистентом вихователя у корекції порушень психоемоційного стану у дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання».	5	8
10	Тема 2.4. Формування ключових компетентностей у школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання. Завдання: 1. За літературними джерелами опрацювати питання, підготувати анотації: - Характеристика категорій учнів із різним рівнем пізнавального розвитку. 2. Підготувати презентацію «Особливості інтелектуального розвитку дітей з комплексними порушеннями».	6	9
11	Тема 2.5. Алгоритм діяльності асистента вчителя / асистента вихователя з дітьми з особливостями засвоєння знань математичної освітньої в умовах інклюзивного закладу освіти. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. Проаналізувати : - Роль асистента вчителя / асистента вихователя у керуванні процесом навчання математики дітей з особливими освітніми потребами. - П'ять етапів відпрацювання алгоритму навчання математики дітей з особливими освітніми потребами.	5	9
12	Тема 2.6. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у формуванні ключових компетентностей дітей з особливими освітніми потребами за допомогою мистецтва. Завдання: 1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції. 2. Проаналізувати : - Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-	6	9

	виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій. - Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями інтелекту та тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій. - Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями слуху та порушеннями зору з використанням Арт-терапевтичних технологій.		
	Разом	66	104

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСІЙНОЇ РОБОТИ Модуль I

Тема 1. Посада та посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

План

I. Посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

II. Відповідність фахової підготовки, знань, вмінь, навиків педагогічних працівників на посаді асистента вчителя та асистента вихователя.

III. Забезпечення асистентами вчителів та асистентами вихователів соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Рекомендована й використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.

2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плянди», 2015. 172 с.

3. Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. No 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-v-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html> (дата звернення: 05.05.2019).

4. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. - 308 с.

Завдання:

1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції.

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотацію за темою «Посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням».

3. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотацію за темою «Відповідність фахової підготовки, знань, вмінь, навичків педагогічних працівників на посаді асистента вчителя/вихователя».

4. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотацію за темою «Забезпечення, асистентами вчителів та асистентами вихователів соціально-педагогічного супроводу дітей з ООП».

Короткий теоретичний коментар.

І. Інклюзія – це доступність освіти для всіх, коли всім зручно незалежно від наявності особливих освітніх потреб. Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, урахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Переосмислення суспільством ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, зокрема й до дітей з інвалідністю, визнання їхніх прав на здобуття освіти, окреслення пріоритетних цілей, завдань, підходів зумовлює необхідність визначення оптимальної організації освітнього процесу, де наявні спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами. У той час, як в країнах Європи інклюзивна освіта наявна давно, в Україні вона набирає обертів останніми роками. За кордоном ніхто не звертає уваги на особливості дитини, там реально оцінюють її можливості. У нашій країні все ще є проблеми, пов'язані з упровадженням інклюзивної освіти, хоча вже є позитивний досвід. Попри велику кількість змін у законодавстві щодо інклюзивної освіти та певні практичні здобутки, це питання все ще не стало основним для місцевих органів управління освітою й органів місцевого самоврядування. Є проблема розуміння концепції інклюзивної освіти (досі переважає медична модель сприйняття інвалідності), і, як результат цього, труднощі у визначенні можливих механізмів її впровадження. Значним досягненням та суттєвим кроком уперед можна вважати створення системи інклюзивно-ресурсних центрів і центрів підтримки інклюзивної освіти. Разом із вибором Україною курсу на розвиток інклюзивної освіти значно посилилась увага до якості й доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з інвалідністю. У 2009 році (Конвенція ратифікована Законом № 1767–VI (1767–17) від 16.12.2009) Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю, визначаючи цим, що інклюзивна освіта не лише забезпечує найкраще середовище для навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з інвалідністю, але й допомагає усунути бар'єри та зруйнувати стереотипи. Це

28 подія, яка свідчить, що Україна бере цілковиту відповідальність за забезпечення всіх прав і свобод громадян з інвалідністю, їхнього повноцінного права на життя. У Конституції України стверджується рівність прав усіх людей, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, від мовних та інших ознак. У розділі «Права людини» декларовано демократичні та гуманістичні положення, які відповідають духу й букві міжнародних угод і домовленостей та мають забезпечити захист прав усіх верств населення. У Конституції України визначено й стверджено основні права людини, серед яких право на освіту (ст. 53), право на соціальний захист (ст. 46). У Постанові Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зазначено: особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами. Посада «Асистент вчителя інклюзивного закладу» внесена у Державний Класифікатор професій за ініціативи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (Наказ Держспоживстандарту №327 від 28.07.2010). Посада асистент вчителя передбачена типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 р. № 1205, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 грудня 2010 р. за № 1308/18603. Посада «асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням» внесена у «Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників», чим забезпечено 29 конституційні права і державні гарантії педагогічним працівникам, які працюватимуть у ЗЗСО з інклюзивним навчанням на посаді асистента вчителя (Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України № 346 від 14.04.1997 р. та № 963 від 14.06.2000 р.». Листом МОНмолодьспорту від 28.09.2012 №1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» зазначено: кількість ставок асистента вчителя на клас, педагогічне навантаження асистента вчителя, оплата праці та посадові обов'язки асистента вчителя. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» №1324 від 5 червня 2014 р. зазначено: абзац десятий частини першої статті 25 після слів «вихователя загальноосвітньої спеціальної школи (школи-інтернату)»

доповнити словами «та асистента вчителя інклюзивних класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Посадові обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя:

1. Загальні положення:

1. Посада асистента вчителя / асистента вихователя належить до посад педагогічних працівників.

2. Асистента вчителя / асистента вихователя призначає на посаду та звільняє з неї наказом директор закладу освіти з дотриманням вимог нормативно-правових актів про працю.

3. Посаду асистента вчителя / асистента вихователя може обіймати особа з високими моральними якостями, фізичний та психічний стан здоров'я якої дає змогу виконувати професійні обов'язки.

4. Основна функція асистента вчителя / асистента вихователя – адаптує зміст та методи навчання й виховання до можливостей і потреб учнів / вихованців з особливими освітніми потребами; застосовує під час уроків / занять системи корекційних заходів, спрямованих на опанування учнями / вихованцями з особливими освітніми потребами освітньої програми; захист кожного учня /вихованця з особливими освітніми потребами від будь-яких форм фізичного або психічного насильства.

5. Асистент вчителя в закладі загальної середньої освіти підпорядковується заступнику директора з навчально-виховної роботи.

6. У своїй діяльності асистент вчителя / асистент вихователя керується Конституцією України; законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами та іншими нормативно-правовими актами центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та підпорядкованих їм органів управління освітою; вимогами Державного стандарту загальної середньої та дошкільної освіти; правилами й нормами з охорони праці та безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, пожежної безпеки; наказами директора, статутом і правилами внутрішнього розпорядку, посадовою інструкцією.

2. Завдання та обов'язки:

1. Разом з учителем класу / вихователем групи здійснює соціально-педагогічний супровід учнів / вихованців з особливими освітніми потребами, зокрема:

- проводить навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, використовуючи різноманітні ефективні форми роботи;
- допомагає виконувати навчальні та виховні завдання;
- залучає до різних видів навчальної діяльності на уроці /занятті;
- у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини;

- адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини.

2. Допомагає організувати освітній процес у класі / групі з інклюзивним навчанням.

3. Надає допомогу учням / вихованцям з особливими освітніми потребами в організації робочих місць.

4. Спостерігає за учнями / вихованцями з особливими освітніми потребами для вивчення їх індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб.

5. Сприяє формуванню в учнів / вихованців з особливими освітніми потребами саморегуляції та самоконтролю.

6. Співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з учнем / вихованцем з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку для нього.

7. Забезпечує разом з іншими працівниками закладу дошкільної / загальної середньої освіти безпечні та здорові умови навчання, виховання та праці.

8. Дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів / вихованців з особливими освітніми потребами.

9. Стимулює розвиток соціальної активності учнів / вихованців з особливими освітніми потребами, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, залучаючи до участі у науковій, технічній, художній творчості.

10. Створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

11. Разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку дитини, вивчає особливості діяльності та розвитку кожного учня / вихованця з особливими освітніми потребами, оцінює його навчальні досягнення, виконання ним індивідуальної програми розвитку.

12. Надає батькам, іншим законним представникам учнів / вихованців необхідну консультативну допомогу.

13. Інформує вчителя класу / вихователя групи, батьків, інших законних представників учнів / вихованців про досягнення учнів / вихованців з особливими освітніми потребами.

14. Бере участь у засіданнях педагогічної ради закладу дошкільної / загальної середньої освіти, методичного об'єднання, роботі конференцій, семінарів, клубів та інших заходах.

15. Дотримується педагогічної етики, моральних норм, поважає гідність учнів / вихованців, їхніх батьків або законних представників.

16. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу стосовно

учнів / вихованців, педагогічних працівників та інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого був особисто або інформацію про які отримав від інших осіб, вживає невідкладних заходів для припинення булінгу.

17. Веде встановлену документацію й належно зберігає її.

18. Постійно підвищує свій професійний і загальнокультурний рівні, педагогічну майстерність.

19. Підвищує кваліфікацію та атестується раз на п'ять років.

20. Проходить навчання і перевірку знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності раз на три роки.

21. Проходить обов'язкові профілактичні медичні огляди у встановлені терміни.

22. Дотримується статуту, правил внутрішнього розпорядку закладу загальної середньої / дошкільної освіти.

II. Кваліфікаційні вимоги асистента вчителя / асистента вихователя:

1) повна вища педагогічна освіта;

2) курсова перепідготовка щодо роботи в умовах інклюзивного закладу дошкільної / загальносередньої освіти;

3) володіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними для виконання функцій на посаді асистента вчителя / асистента вихователя;

4) високий рівень професіоналізму, ініціативність, творчість;

5) досконале володіння ефективними формами та методами роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;

6) загальна культура та високі моральні якості;

7) розвинені комунікативні та організаційні здібності;

8) наявність навичок розв'язання конфліктних ситуацій.

Асистент вчителя / асистент вихователя повинен знати:

1. Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Конвенцію про права дитини, інші нормативно-правові акти з питань загальної середньої / дошкільної освіти, розвитку, навчання і виховання дітей, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Вимоги Державних стандартів загальної середньої / дошкільної освіти.

3. Принципи та завдання загальної середньої / дошкільної освіти.

4. Сучасні досягнення науки і практики в галузі педагогіки.

5. Педагогіку, загальну й вікову психологію, вікову фізіологію.

6. Особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку.

7. Методи, форми та прийоми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

8. Рівні адаптації навчального та фізичного навантаження.

9. Основи роботи з громадськістю та сім'єю; етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

10. Правила і норми охорони праці та безпеки життєдіяльності, цивільного захисту й пожежної безпеки, санітарії та гігієни.

11. Порядки надання домедичної допомоги, а також порядок дій у надзвичайних ситуаціях.

12. Державну мову відповідно до законодавства про мови в Україні.

Що асистент вчителя НЕ повинен робити та за що НЕ повинен нести відповідальність:

- бути єдиною особою, відповідальною за навчальний процес у класі;
- планування навчальної програми, уроків тощо (лише допомагає);
- відбір навчальних матеріалів чи вибір методів навчання;
- оцінювання роботи учня чи досягнутого прогресу;
- оцінка роботи іншого персоналу;
- проведення діагностики учнів;
- звітування перед батьками чи опікунами, перед представниками керівних органів управління;
- виконувати лише роботу з «важкими» учнями протягом більшості часу;
- нести повну відповідальність під час екскурсій;
- супроводжувати дітей в медичні заклади без належного дозволу на це з боку адміністрації навчального закладу.

III. Інклюзивна освіта – це системний процес налагодженої взаємодії усіх учасників освітнього процесу, ефективність якого залежить від усвідомлення переваг інклюзивної освіти:

- для дітей з особливими освітніми потребами: можливість навчатися за місцем проживання; можливість соціалізації зі своїми однолітками; особистісно-орієнтоване спрямування освітнього процесу з урахуванням сильних сторін і здібностей учня; можливість отримувати додаткові освітні послуги; подальша інтеграція у суспільство, вступ до закладів вищої освіти тощо;

- для решти дітей: розуміння багатоманітності; діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до дітей з особливими освітніми потребами, налагоджувати та підтримувати дружні стосунки з дітьми, які відрізняються від них; діти вчаться співробітництву, взаємодопомозі, співчуттю;

- для батьків дітей з особливими освітніми потребами: можливість брати участь в ухваленні рішень щодо навчання своєї дитини; краще розуміння

особливих освітніх потреб своїх дітей; допомагає сформулювати чітку мету освітнього процесу дитини;

- для батьків інших дітей: розширити своє розуміння і сприйняття інклюзивної освіти, можливість підтримати інших батьків;

- для педагогічних працівників: в інклюзивному класі педагоги, працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, прагнуть до професійного розвитку, оволодівають різноманітними методами навчання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами; інклюзивна освіта допомагає налагодити співпрацю педагогічних працівників у закладі освіти і застосувати командний підхід до реалізації освітнього процесу, а також отримувати методичну та консультативну допомогу від фахівців ІРЦ та РЦПО;

- для адміністрації закладів освіти: створення у закладах освіти спеціальних умов: забезпечення безперешкодного доступу до будівель і приміщень закладів освіти; забезпечення закладів освіти необхідними навчально-методичними посібниками, підручниками, спеціальним обладнанням; забезпечення відповідного штату педагогічних працівників (асистента вчителя, вчителя-дефектолога, практичного психолога тощо); активне залучення батьків до процесу навчання дитини;

- для суспільства: формування активного члена суспільства, який робить внесок у розбудову держави; розвиток інклюзивної культури у суспільстві: формування почуття толерантності, терпимості, милосердя, взаємоповаги, сприйняття відмінностей інших людей.

Пошук теоретичних засад інклюзивної освіти потребує міждисциплінарного підходу, що насамперед пов'язаний з такими науками як філософія, спеціальна педагогіка, спеціальна психологія, соціологія, право й етика. Використання наукових здобутків цих наук дає змогу ефективно побудувати освітній процес дітей з особливими освітніми потребами, зокрема:

Філософія. Визначає методологічні підходи в поясненні педагогічних явищ і процесів, значення навчання дітей з особливими освітніми потребами в розвитку суспільства.

Спеціальна педагогіка. Визначає мету, завдання, закономірності, принципи, зміст, форми і методи навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами.

Спеціальна психологія. Дає змогу більш точно зрозуміти психологічні особливості розвитку дитини, що є підґрунтям для побудови освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами .

Соціологія. Пояснює вплив середовища на формування дитини з

особливими освітніми потребами, розкриває механізми соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Право. Дає можливість захищати інтереси дітей з особливими освітніми потребами на основі міжнародних документів та національного законодавства.

Етика. Визначає основні морально-етичні вимоги до діяльності педагогічних працівників.

Отже, інклюзивна освіта – це безперервний процес, спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища на основі принципів толерантного ставлення, поваги до індивідуальних особливостей дитини і недопущення дискримінації. Інклюзивна освіта передбачає освіту кожній дитині, незважаючи на наявні особливі освітні потреби, надає можливість дитині з особливими освітніми потребами бути включеною у загальний освітній процес за місцем проживання шляхом адаптації змісту освіти й умов навчання, що в подальшому дає змогу їй стати рівноправним членом суспільства

Відповідно до посадових обов'язків, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 р. № 1205 – асистент учителя / асистент вихователя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами:

- 1) разом з учителем класу / вихователем групи виконує навчальні, виховні та соціально-адаптаційні заходи;
- 2) допомагає дитині у виконанні навчальних / виховних завдань;
- 3) залучає учнів / вихованців до різних видів навчальної діяльності;
- 4) у складі групи фахівців приймає участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини;
- 5) адаптує навчальні / виховні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами.

Асистент вчителя / вихователя для забезпечення соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами має право:

1. Вільно обирати форми, методи, засоби навчання / виховання, не шкідливі для здоров'я учнів / вихованців.
2. Брати участь у засіданнях методичних об'єднань та клубів, конференціях і семінарах, інших заходах, організованих департаментом освіти.
3. Надавати керівництву закладу освіти і органам управління освітою пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу.
4. Отримувати від керівництва та інших працівників закладу освіти підтримку у виконанні посадових обов'язків і реалізації прав, що передбачені

цією посадовою інструкцією.

Асистент вчителя / вихователя несе відповідальність за:

1. Життя і здоров'я учнів / вихованців з особливими освітніми потребами, інших учнів класу / вихованців групи, дотримання їхніх прав і свобод, визначених законами України.

2. Неякісне виконання або невиконання посадових обов'язків, що передбачені цією посадовою інструкцією.

3. Порушення статуту та правил внутрішнього розпорядку закладу освіти.

4. Заподіяння матеріальної шкоди закладу освіти.

5. Порушення правил і норм охорони праці та безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, пожежної безпеки, передбачених відповідними правилами та інструкціями.

6. Застосування методів виховання, пов'язаних з фізичним чи психічним насильством над особистістю дитини.

7. Вчинення проступків, не сумісних з роботою на посаді педагогічного працівника.

Запитання та завдання:

1. Охарактеризуйте загальні положення щодо посадових обов'язків асистента вчителя / асистента вихователя.

2. Надайте характеристику завданням та загальним посадовим обов'язкам асистента вчителя / асистента вихователя.

3. Назвіть кваліфікаційні вимоги асистента вчителя / асистента вихователя.

4. Поясніть що, виконуючи свої обов'язки, повинен знати асистент вчителя / асистент вихователя.

5. З якими посадовцями та фахівцями, у процесі виконання роботи, має взаємодіяти асистент учителя / асистент вихователя?

6. Яким чином асистент учителя / асистент вихователя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання?

Форма контролю: письмова, усна, тезисні відповіді.

Тема 2. Взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя, їх обов'язки та спільні дії.

План

I. Спільні дії, обов'язки та взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

II. Допомога асистента вчителя / асистента вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги.

III. Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з особливими освітніми потребами.

Рекомендована й використана література:

1. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/> (дата звернення: 15.08.2019). 108
Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі.

2. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта : посіб./ Чорнобой Е., Красюкова-Еннз О. Київ : Паливода А. В., 2012. - 32 с.

3. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. - 308 с.

4. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. - 100 с.

Завдання:

1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції.

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотацію за темою «Спільні дії, обов'язки та взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя».

3. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотацію за темою «Допомога асистента вчителя / асистента вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги».

4. Підготувати презентацію «Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з ООП».

Короткий теоретичний коментар.

I. Однією з найважливіших передумов успішного розвитку дитини з особливими освітніми потребами є створення сприятливих, комфортних умов, які сьогодні здатна забезпечити інклюзивна освіта. Інклюзивне навчання – це комплексний процес, який спрямований на задоволення різноманітних потреб усіх дітей шляхом розширення їхньої участі в навчанні, культурній діяльності та житті суспільства. Цей процес пов'язаний зі змінами у змісті, підходах, стратегіях і структурах освіти. У більшості країн, де розвинена й упроваджується інклюзивна освіта, асистентів педагога зараховують до парапрофесіоналів – осіб, які отримали підготовку в спеціалізованій галузі, щоб працювати під керівництвом того, хто має повну професійну підготовку. У контексті інклюзивного навчального закладу – це особи, які отримали підготовку в галузі педагогіки/інклюзивної освіти та працюють під керівництвом учителя й підпорядковуються керівнику

навчального закладу. Така підтримка передбачає як загальну підтримку, так і спеціальну допомогу в роботі з окремими учнями. Зазвичай, асистенти педагогів допомагають вчителям та іншим фахівцям надавати підтримку учням, для яких вона була визначена у сфері медичного та особистого догляду та/або забезпечення управління поведінкою під час планування індивідуальної навчальної програми (ІНП). Очікується, що асистенти педагогів можуть надавати підтримку під час виконання учнями навчальних завдань. Вони також володіють спеціальними навичками та вміннями, потрібними для задоволення потреб окремих учнів. Такі спеціальні вміння та навички асистент педагога може набути під час додаткових тренінгів. Наприклад, якщо в класі є учень, який не чує або має порушення слуху, асистент педагога може потребувати додаткового тренінгу щодо опанування жестової мови. Іншим прикладом може бути слугувати підтримка асистентом педагога учня з порушеннями опорно-рухового апарату, що передбачає допомогу в пересуванні. Мета роботи асистентського супроводу полягає в організації умов для успішного включення дитини з особливостями розвитку в середовище школи. Асистент учителя не є головною особою, яка відповідає за організацію освітнього простору в учнівському середовищі, але він активно бере у цьому участь. Асистент вчителя – це посередник між дитиною та іншими дітьми і дорослими в шкільному середовищі. Для того, щоб умови знаходження такої дитини в школі були по-справжньому комфортні та мотивували її на розвиток, робота асистента педагога (як і будь-якого іншого дорослого, який працює з дитиною з особливими освітніми потребами) повинна ґрунтуватися на наступних переконаннях: віра в можливості дитини, щирий інтерес до її особистості, прийняття її особливостей, доброзичливість, терпіння, послідовність. Отже, асистентський супровід – це соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами, який забезпечує організацію умов для успішного включення дитини з особливостями розвитку в середовище школи. Асистентський супровід можуть здійснювати асистент учителя та асистент учня.

Асистент учителя є асистентом саме учителя, а не конкретної дитини. Це означає, що він не прив'язаний до однієї чи кількох дітей, а працює з усім класом, в залежності від обраних методів та погодженого розподілу обов'язків із учителем. Часом, дитині з особливими освітніми потребами необхідно приділити більше уваги, щоб, наприклад, пояснити завдання і цим зайнятий учитель, а асистент учителя так само може пояснити щось й іншим учням. Окрім того, своєю роботою асистент може звільнити більше часу вчителю для пояснень. Наприклад, поки асистент роздає навчальні матеріали, вчитель ще раз роз'яснює тему, або ще якимось залучає дитину з особливими освітніми потребами до спільної роботи в класі, адже спільна робота –

невід’ємна складова частина інклюзивного навчання.

Асистент вчителя взаємодіє з:

1. Директором закладу освіти та його заступниками.
2. Іншими педагогічними працівниками закладу освіти.
3. Практичним психологом закладу освіти, працівниками психологічної служби та інклюзивно-ресурсного центру міста.
4. Медичними працівниками закладу освіти та територіального закладу охорони здоров’я.
5. Педагогічною та піклувальною радами закладу освіти.
6. Батьками учнів класу / вихованців групи з особливими освітніми потребами.
7. Громадськими організаціями, позашкільними та культурно-освітніми закладами.
8. Органами опіки та піклування, службами у справах дітей.
9. Представниками правоохоронних органів.

Необхідно також зазначити, що завданням асистента педагога є не лише допомога одному вчителю / вихователю та одному чи кільком учням / вихованцям. Асистент педагога допомагає іншим вчителям / вихователям у навчальному закладі залежно від розкладу. Крім того, учні / вихованці, яким надає допомогу асистент педагога, можуть змінюватись кожного року. Так, у навчальний заклад можуть приходити нові учні / вихованці, інші учні / вихованці будуть потребувати меншої допомоги, а деякі – навпаки, більше. Асистент педагога має бути гнучким у задоволенні потреб, визначених керівником навчального закладу та вчителями / вихователями. Асистенти вчителів / вихователів мають забезпечити виконання роботи для задоволення спеціальних потреб дітей та працювати під керівництвом вчителя (вчителів) / вихователя (вихователів) або фахівців і в той же час – під загальним керівництвом керівника навчального закладу, який визначає, де і з ким працюватиме асистент вчителя / вихователя. Асистенти вчителів / вихователів можуть надавати підтримку одному чи кільком учням / вихованцям у класі / групі чи у школі / садочку, як це визначено вчителем (вчителями) / вихователем (вихователями) та директором. Хоча основне завдання асистента вчителя / вихователя – працювати з учнями / вихованцями, визначеними в процесі планування індивідуальних навчальних планів, гарною практикою (для цілей «невідокремлення» окремих учнів / вихованців) є розгляд асистента вчителя / вихователя як додаткового ресурсу для всіх учнів / вихованців у класі / групі.

Залежно від поставлених завдань, асистента вчителя / асистента вихователя можуть попросити взяти участь у додатковому тренінгу чи іншій формі навчання / виховання. Деякі учні / вихованці потребують періодичної

допомоги, тоді як інші мають отримувати постійну, довгострокову підтримку, сплановану для них особисто. Така підтримка планується фахівцями у тісній співпраці з родиною учня / вихованця і зазначається в індивідуальних планах розвитку. Так, учень / вихованець з порушеннями опорно-рухового апарату може потребувати інвалідного візка, учень / вихованець з порушеннями зору може потребувати постійної допомоги з перекладом шрифту Брайля, інші потреби учнів / вихованців можуть бути не такими постійними. Учень / вихованець з інтелектуальними порушеннями може потребувати допомоги під час прийому ліків через певні проміжки часу. Деякі учні / вихованці мають численні потреби.

Питання підзвітності асистентів педагога. Питання підзвітності асистентів педагога: Головна відповідальність за засвоєння учнями навчальної програми покладається на вчителів / вихователів, від яких очікується дотримання високих професійних стандартів. Зазвичай, відповідальність за призначення завдань допоміжному персоналу (парапрофесіонали), у тому числі й асистентам учителів / асистентам вихователів, несуть учителі / вихователі. Так, наприклад, у Канаді такі фахівці як психологи, фізіотерапевти, медичні працівники та інші можуть поводити тестування дітей і надавати інші спеціалізовані послуги лише на прохання вчителів і консультуючись з ними. Так само контролюється вчителем / вихователем і робота асистентів учителів / асистентів вихователів, які безпосередньо працюють з учнями / вихованцями. Однак, деякі інші асистенти вчителя / вихователя, особливо ті, що надають необхідні учневі / вихованцю для доступу до освітньої системи медичні, гігієнічні або соціальні послуги, також можуть звітувати й перед іншими особами поза межами школи / садочка. Асистент, який відповідає і за надання медичних послуг учневі / вихованцю, і за допомогу вчителю / вихователю в класі / групі, може звітувати двом особам. У деяких випадках такий асистент може звітувати двом учителям – кожному за свій аспект поставленого завдання.

Основні відмінності між завданнями вчителя / вихователя та асистента. Чітке окреслення ролей вчителя / вихователя та асистента педагога є важливим елементом успішного впровадження навчальної програми для усіх учнів / вихованців. Визначення ролей вчителя / вихователя та асистента вчителя / вихователя забезпечує дотримання етичних та офіційних вимог, які є орієнтиром при проведенні нагляду та оцінки діяльності. Процес викладання навчального матеріалу асистентами вчителя / вихователя може здійснюватися лише під керівництвом вчителя / вихователя. Відповідальністю вчителя / вихователя є:

- попередня оцінка рівня розвитку учня / вихованця;
- планування цілей навчання, навчальних видів діяльності для окремих

учнів / вихованців;

- впровадження навчальних цілей та завдань, зазначених в індивідуальному навчальному плані;
- здійснення нагляду та координації роботи асистентів педагога та іншого персоналу, задіяного в освітньому процесі;
- оцінка та звітування щодо прогресу учнів / вихованців;
- залучення батьків у процес навчання їхніх дітей;
- координація та управління інформацією, отриманою від інших фахівців.

Вчителю / вихователю також належить виконання інших ролей для успішної координації роботи асистентів педагога у своєму класі / групі. Американські вчені Хелер і Пікет визначили специфічні ролі та відповідальності вчителя / вихователя у роботі з асистентами педагога:

- демонстрація прикладу професіоналізму у виконанні роботи вчителя / вихователя;
- встановлення критеріїв прийняттого виконання робочих обов'язків асистентами педагога на початку навчального року;
- забезпечення постійного зворотного зв'язку асистентам педагога з метою покращення їхньої роботи;
- інформування асистентів педагога щодо індивідуальних потреб окремих учнів / вихованців;
- визначення та інформування ролі асистентів педагога в управлінні поведінкою учнів / вихованців;
- визначення обов'язків асистентів педагога, які б допомагали вчителю / вихователю у процесі викладання;
- надання допомоги асистентам педагога у визначенні власної посадової ролі.

Отже, вчитель / вихователь та асистент учителя / вихователя є учасниками диференційованої команди, які виконують різні ролі у навчальному процесі.

II. Допомога асистента вчителя / асистента вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги. Інклюзивна освіта ставить собі за мету забезпечення рівного доступу до здобуття якісної освіти та створення необхідних умов для досягнення ситуації успіху під час освоєння знань усіма без винятку дітьми. Завдання інклюзивної освіти полягають у тому, щоб включити всіх дітей в освітню систему та забезпечити їх рівноправність, створити належні умови, які б сприяли їхньому розвитку. Але все це можливо тільки за умові налагодження добрих стосунків та співпраці вчителя

/ вихователя з асистентом вчителя / асистентом вихователя.

Асистент та вчитель / вихователь – одна команда, що працює на поставлену ціль, а саме, на всебічний розвиток дитини з особливими освітніми потребами. Кожен із них виконує свої обов'язки та функції, але мета у них одна. Вчитель завжди виступає головним у цій системі. Саме йому надається головна роль, бо він визначає та розробляє навчальний план для всіх учнів / вихованців та методи засвоєння знань ними. Він веде освітній процес, а асистент учителя / вихователя виступає як помічник, тому що вчителю під час уроку / заняття самому важко індивідуально працювати з певною дитиною. Його урок / заняття розрахований на весь клас / групу та засвоєння знань усіма дітьми. І тут на допомогу приходять саме асистент вчителя / вихователя. Він допомагає не тільки дітям з особливими освітніми потребами, а й іншим учням / вихованцям класу / групи за потреби. Тому їх спільна робота є дуже важливою.

Для того, щоб робота асистента та вчителя / вихователя була ефективною, потрібно використовувати різні стратегії роботи: перед початком роботи потрібно чітко обговорити ролі та завдання кожного з учасників співпраці; установити критерії спільної роботи; дотримуватися конфіденційності; обговорити підходи до навчання й управління класом / групою; регулярно обговорювати успіхи та проблеми учнів / вихованців під час уроків / занять.

Учитель / вихователь планує, організовує, створює розклад і координує діяльність класу / групи та підготовку уроків / занять для всіх учнів / вихованців. Асистент вчителя / вихователя не відповідає за виконання цих же завдань щодо учнів / вихованців з особливими потребами. Учитель / вихователь може попросити асистента допомогти при підготовці до уроку / заняття. «Додаткова пара рук і очей» асистента вчителя / вихователя дуже важлива для належного проведення уроку / заняття і діяльності в класі / групі та школі / садочку. Клас / група можуть бути дуже активними, або навпаки, пасивними та повільними, що ускладнює роботу вчителя / вихователя. Асистенти вчителів / вихователів допомагають учням / вихованцям, вчителям / вихователям або колективу школи / садочка в межах своїх повноважень і обов'язків.

Допомога в навчанні / вихованні: 1. Виконувати програми, дії, вправи та використовувати матеріали, які надає вчитель / вихователь; 2. Працювати в напрямі стратегії навчання, обраної вчителем / вихователем; 3. Допомогати у процесі включення учнів / вихованців з особливими освітніми потребами. 4. Допомогати учням / вихованцям – забезпечувати умови, необхідні для виконання звичних дій у школі (класі) / садочку (групі) (наприклад, ведення записів); 5. Перевіряти нескладні тести та виправляти завдання для перевірки

вчителя; 6. Допомогати вчителю під час виконання учнями тестів (так/ні, заповнити пусті місця, підібрати відповідник, питання множинного вибору) і детальних перевірок, а також допомагати учню під час виконання тестів; 7. Допомогати учням / вихованцям під час фізичної діяльності – під час відпочинку й на перервах /прогулянках; 8. Розповідати і читати оповідання учням/ вихованцям, групам або класам, і слухати читання учнів; 9. Допомогати учням шукати запропоновану вчителем додаткову літературу; 10. Показувати учням, як правильно й безпечно користуватися обладнанням й інструментами; 11. Модифікувати й адаптувати письмові матеріали (наприклад, надиктовувати текст для аудіозапису, виготовляти картки шрифтом Брайля); 12. Ще раз точно формулювати учням / вихованцям завдання, коли потрібно; 13. Наводити учням / вихованцям приклади або моделі запитань; 14. Створювати можливості для обговорень і взаємодії (наприклад, мозкові штурми); 15. Допомогати учням оформлювати їхні письмові роботи; 16. Підтримувати задані вчителем / вихователем стандарти; 17. Допомогати учням під час їхньої роботи на комп'ютері або під час використання іншого обладнання; 18. Допомогати учням / вихованцям формувати організаційні вміння й уміння навчатися; 19. Допомогати учням / вихованцям виконувати завдання, що дає олігофренопедагог, логопед практичний психолог та інші; 20. Перевіряти, щоб учні / вихованці виконували завдання й вчасно їх здавали; 21. Виконувати будь-які інші поставлені вчителем / вихователем завдання, щоб заняття в класі / групі проходили ефективно.

Допомога у спостереженні:

1. Звертати увагу на сильні сторони здобувачів освіти та їхній стиль навчання.

2. На вимогу вчителя / вихователя фіксувати, як часто спостерігається певна поведінка у дитини з особливими освітніми потребами.

3. Спостерігати за будь-якими ознаками прогресу/регресу, які контролюються.

4. Спостерігати за будь-якими складнощами/труднощами під час виконання призначених завдань.

5. Спостерігати за частотою проявів певної поведінки, яка контролюється.

6. Спостерігати за відносинами учнів / вихованців з однолітками та персоналом закладу.

7. Спостерігати за змінами в емоційному стані учня / вихованця з особливими освітніми потребами.

8. Звітувати членам команди супроводу про діяльність учня / вихованця з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу.

9. На вимогу вчителя / вихователя вести записи, проводити перевірки

та/або усно звітувати перед ним.

Допомога в дотриманні дисципліни:

1. Допомогати вчителю / вихователю створювати позитивну навчальну атмосферу.
 2. Взаємодіяти з учнями / вихованцями, сприяти їхньому навчанню, вихованню і зростанню, індивідуальності й гідності.
 3. Заохочувати й хвалити.
 4. Мотивувати учнів / вихованців.
 5. Пояснювати учням / вихованцям зразки бажаних вмінь і поведінки.
 6. Допомогати в забезпеченні стабільного підходу до навчання й демонструвати зразкову поведінку.
 7. За потреби давати учню / вихованцю на вибір кілька варіантів рішення.
 8. Знати, враховувати особливості учня / вихованця з особливими освітніми потребами й надавати йому індивідуальну допомогу/настанови.
 9. Допомогати включенню учнів / вихованців з особливими освітніми потребами через забезпечення стабілізуючого впливу та відповідності програми.
 10. Допомогати у застосуванні призначених практичним психологом технік управління стресом.
 11. Допомогати контролювати поведінку на перервах, організувати ігрову діяльність.
 12. Заохочувати й пропагувати правила етикету й гречних манер у школі.
- Організація класу (групи)/ канцелярська допомога:
1. Допомогати здійснювати ефективну діяльність у класі / групі, надаючи канцелярську допомогу, призначену вчителем / вихователем.
 2. Здійснювати загальний контроль/спостереження за учнями / вихованцями на шкільних майданчиках й у школі (наприклад, в туалетній кімнаті, коридорах, їдальні тощо).
 3. Складати навчальні ігри.
 4. Видавати книги.
 5. Друкувати матеріали.
 6. Копіювати матеріали для вчителя / вихователя.
 7. Виставляти матеріали перед початком уроку / заняття.
 8. Брати матеріали в бібліотеці або інформаційному центрі.
 9. За необхідності допомогати учням / вихованцям у їхніх фізичних потребах (наприклад, дотримуватися охайності, вдягати, мати ошатний вигляд, рухатися).
 10. Слідкувати за приїздом і від'їздом дітей зі школи / садочка, допомогати виходити й сідати в автобус.
 11. Допомогати вчителю / вихователю під час підготовки до обіду й

прибирати.

12. Контролювати пересування дітей з особливими освітніми потребами між частинам школи / садочка.

13. Допомогати з одягом.

14. Записувати завдання на дошці та ін.

15. Роздавати й збирати обладнання.

16. Збирати зошити й тестові завдання.

17. Вести збір матеріалів, їх облік і зберігання (малюнки, аплікації, саморобки).

18. Контролювати поведінку учнів у класі, коли вчителя терміново ненадовго викликають з уроку.

19. Допомогати вчителю / вихователю контролювати поведінку під час виїздів за межі школи / садочка.

20. Допомогати учням / вихованцям під час збору матеріалів, необхідних для домашніх завдань.

III. Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з особливими освітніми потребами.

Ресурсна кімната – це спеціально облаштована кімната (частина кімнати), що має відповідний розподіл функціональних зон, призначених для всебічного розвитку учнів / вихованців, гармонізації їхнього психоемоційного стану та психологічного розвантаження, надання (проведення) індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг (занять). Кожна функціональна зона може містити певні осередки. Ресурсна кімната може використовуватися всіма учнями / вихованцями закладу освіти, а не лише учнями / вихованцями з особливими освітніми потребами. Зокрема, учнями / вихованцями, які потребують тимчасового психологічного розвантаження або усамітнення.

Учні / вихованці можуть перебувати в ресурсній кімнаті винятково у супроводі педагогічних працівників, асистента педагога, що проводить (надає) додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги). З метою уникнення кількісного перевантаження у ресурсній кімнаті, рекомендують враховувати графік занять учнів / вихованцями з особливими освітніми потребами із фахівцями, що проводять (надають) додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги) у її приміщенні.

Керівництво ресурсною кімнатою здійснює завідувач, якого призначає директор відповідним наказом по закладу освіти з подальшим внесенням змін до посадових обов'язків.

Основними завданнями використання ресурсної кімнати закладу освіти є:

- психологічне розвантаження здобувачів освіти;

- соціально-побутове орієнтування, формування в учнів навичок самообслуговування;
- надання індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Вибір місця (кімнати чи частини кімнати).

Під час створення ресурсної кімнати необхідно враховувати вимоги ДБН В.2.2–3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти». Звертають увагу, що з 1 вересня 2022 р. в Україні набули чинності оновлені державні будівельні норми зі створення безбар'єрного простору в Україні, які були затверджені Міністерством розвитку громад та територій України у 2021 році (ДБН «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»), а також норми щодо будівництва і реконструкції закладів освіти, дошкільної освіти та благоустрою територій.

Згідно п.6.81 ДБН В.2.2–3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти» у закладі з інклюзивним навчанням облаштовується ресурсна кімната площею до 60 м², що поділяється мобільними меблями на дві функціональні зони: навчальну та побутово-практичну із відповідним обладнанням. В умовах реконструкції площу ресурсної кімнати допускається приймати не менше ніж 36 м².

Перша функціональна зона – навчальна. Це простір ресурсної кімнати, де здійснюється освітній процес у невеликих групах або індивідуально (із супроводом асистента педагога), що досягається завдяки мобільним меблям. Ця функціональна зона містить також осередок робочого місця педагога (вчителя, асистента вчителя / вихователя та/чи інших фахівців, що працюють з дітьми).

Друга функціональна зона – побутово-практична, де здійснюється безпосереднє формування навичок самообслуговування учнів / вихованців, які сприятимуть їхній адаптації та можливості ефективно інтегруватися у суспільство. Тут організовується осередок, який виконуватиме функції кухні та їдальні, а також осередок відпочинку. Відповідно до потреб здобувачів освіти, а також можливостей закладу освіти осередки можуть змінюватись та доповнюватись (наприклад: ігровий осередок, сенсорний осередок, музичний осередок, руховий осередок тощо).

Вибір або замовлення необхідних меблів.

1. Щоб забезпечити потребу учнів у зосередженні уваги радимо розміщувати дидактичне обладнання у шафах закритого типу.

2. Організація простору має передбачати мобільні місця, що легко трансформуються для індивідуальних та групових занять.

Оснащення функціональних зон. Ресурсна кімната містить дві функціональні зони – навчальну і побутово-практичну.

Навчальна зона охоплює такі функціональні осередки, як: осередок для індивідуальних занять; осередок для групових занять; робочий осередок педагога. В осередку для індивідуальних занять може розміщуватися один чи кілька мобільних столів для одночасної та комфортної роботи, як дитини, так і педагога або іншого фахівця, що проводить (надає) додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги).

Осередок для групових занять передбачає наявність мобільних столів, які можна розставити півколом. Таке розташування парт сприятиме розвитку соціальних і комунікативних навичок в учнів. До групових занять рекомендується залучати не більше 6 учнів / вихованців. Столи повинні стояти таким чином, щоб педагог міг у потрібний момент підійти до кожного учня / вихованця. Столи і стільці мають бути достатньо мобільними, щоб їх розташування можна було легко змінювати.

Робочий осередок педагога. В ресурсній кімнаті зі здобувачами освіти працюють асистент педагога/асистент дитини або/чи інші фахівці, які проводять (надають) додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги), зокрема це можуть бути: психолог, логопед, дефектолог, корекційний педагог тощо. Для ефективної роботи у цьому осередку доцільно розмістити робочий стіл, персональний комп'ютер/ноутбук. Багатофункціональний пристрій для друку, сканування, копіювання, ламінатор, різак для паперу та інше обладнання, що застосовується з метою розроблення дидактичних матеріалів, може бути розміщене як в основному кабінеті/класі, який закріплений за педагогом (за наявності), так і в робочому осередку ресурсної кімнати за умови достатнього простору для робочого осередка педагога.

У ресурсній кімнаті необхідно передбачити фотоапарат або відеокамеру та штатив, за допомогою яких фіксуватимуться (за потреби) певні прояви поведінки, особливості діяльності чи взаємодії тощо.

Побутово-практична зона містить: осередок, що виконує функції кухні та їдальні; осередок відпочинку.

Осередок, що виконує функції кухні та їдальні. У цьому осередку мають бути присутні набори посуду, кухонні панелі, кухонні електричні прилади (електрочайник, мікрохвильова піч та інше), які можуть бути як іграшковими, так і справжніми. У цьому осередку фахівці разом з учнем проводитимуть різноманітні дії, а саме: вчитимуться готувати або розігрівати їжу, робити чай або сервірувати стіл тощо. Усі ці дії обов'язково мають здійснюватись під наглядом педагогів, особливо у разі використання в осередку справжніх кухонних предметів і приладів, а не іграшкових.

Осередок відпочинку. Цей осередок має бути відокремлений від інших осередків перегородками, меблями або виділений візуально. Тут доцільно

облаштувати куточок усамітнення, де учні відчуватимуть себе у повній безпеці, матимуть змогу знизити занепокоєння, збудження, скутість, відновити сили та інше.

Куточок усамітнення можна організувати як затишний будиночок у вигляді шатра, ширми або намету, де розміщено м'які подушки, іграшки, крісло-мішок, стаканчики/мішечки для крику, іграшки-антистрес (Simple Dimple, Pop it, Snapperz, Squishy, слайми, спінери).

Також доречним тут буде розмістити «Яйце Кіслінг» – це засіб для розвитку і сенсорної інтеграції, що за своєю формою нагадує кулеподібний мішок-кокон, обладнаний двома міцними ручками, за які його можна підвішувати.

Поряд із куточком усамітнення доцільно організувати читацький куточок, де поставити спеціальні стелажі з цікавою літературою, настільними іграми, пазлами, іграми для розвитку логіки та мислення, мольберти, магнітні дошки, набори для творчості, моделювання та гравіювання. Відкриті полиці з книжками й дидактичними матеріалами мають бути розташовані у максимальній доступності для всіх учасників освітнього процесу. Підбір необхідного обладнання та матеріалів ресурсної кімнати включає все, що необхідно для ефективною роботи з учнями. Важливим є застосування асистивних технологій, допоміжних засобів та спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку учнів.

Асистивні технології – це збірний термін, що охоплює різноманітні допоміжні засоби та послуги, які спрямовані підвищувати функціональні можливості й автономність осіб з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю.

Асистивні (допоміжні) технології можуть бути різного характеру (програмні, електронні, механічні, оптичні тощо) і призначення.

Наприклад, це засоби для: комунікації (планшети, картки, кнопки та інше); слухового сприймання (слухові апарати, FM-системи, телевізійні пристрої, мікрофони, шумопоглиначі та інше); зорового сприймання (оптичні окуляри, скринридери, збільшувальні прилади та інше); пересування та орієнтування (крісла колісні, вертикалізатори, протези, ліфти-підйомники, скаломобіль, тактильні доріжки, поручні, направляючі руху та інше); спеціальні меблі для навчання чи прийому їжі (столи, стільці, шафи, кухонні секції, крісло-груша та інше); технічне обладнання (ноутбук, 3D принтер, 3D сканер, інтерактивна дошка, інтерактивна підлога, проєктори та інше); додаткове обладнання (м'яч-футбол, килимок-пазл, дитячі іграшки, конструктори, батут, канцелярські прилади та інше).

Відповідно до «Порядку забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти», що

затверджений постановою КМУ від 9 грудня 2020 р. №1289, заклад освіти організовує та забезпечує належне використання, збереження, облік та інвентаризацію придбаних допоміжних засобів для навчання відповідно до законодавства. Допоміжні засоби для навчання особи з особливими освітніми потребами, що зазначені в індивідуальній програмі розвитку та призначені для індивідуального користування, можуть надаватися в тимчасове користування її батькам (іншим законним представникам) або такій особі особисто (у разі її повноліття) на підставі договору про безоплатне користування матеріальними цінностями, типова форма якого затверджується МОН, та акта приймання-передачі в тимчасове користування матеріальних цінностей.

Вимоги до обладнання містяться в «Типовому переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти», затвердженого наказом МОН 16.10.2020 року № 1281, а також інформаційному посібнику «Новий освітній простір. Безбар'єрність», Рекомендаціях щодо створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій, в закладах дошкільної освіти (лист МОН від 25.06.2020 №1/9-348).

Приміщення та обладнання, що знаходиться в ресурсній кімнаті, підлягають щоденному вологому прибиранню, у тому числі підвіконня, підлога, опалювальні прилади (або захисні решітки), меблі та ін. Таким чином, наявність спеціального обладнання в ресурсній кімнаті уможливить здійснити плавний перехід від ігрової до навчальної діяльності, і навпаки, що є важливим для учнів з особливими освітніми потребами.

Супроводження здобувачів освіти з особливими освітніми потребами до ресурсної кімнати можуть здійснювати: асистент учителя / асистент вихователя; учитель-дефектолог; практичний психолог; інші педагогічні працівники закладу освіти; асистент дитини (соціальний працівник, один з батьків (законний представник) або особа, уповноважена ним).

Заборонено залишати здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в ресурсній кімнаті без нагляду.

Запитання і завдання:

1. Дайте загальну характеристику спільних дій вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

2. Розкрийте сутність взаємодія вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

3. Обґрунтуйте специфіку обов'язків та взаємодії вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

4. Які головні закономірності допомоги асистента вчителя / асистента вихователя в навчанні / вихованні дітей з особливими освітніми потребами?

5. На які характерологічні особливості дітей з особливими освітніми потребами необхідно звертати увагу під час спостереження, дотримання дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги?

6. Підготуйте презентацію «Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з особливими освітніми потребами».

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, презентація.

Тема 3. Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу інклюзивного закладу освіти.

План

I. Професійна взаємодія фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти.

II. Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

III. Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя/вихователя.

Рекомендована й використана література:

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

3. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання А. Колупаєва, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Слободянюк, І. Луценко, Л. Будяк; За заг. ред. Л. Даниленко, Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник.

4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів. К.-2010. Вержиховська О.М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: Навчально-методичний посібник / О.М. Вержиховська, О.М. Бонецька, А.В. Козак. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013. – 372 с.

Завдання:

1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції.

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Професійна взаємодія фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти.».

3. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з

теми «Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру».

4. Скласти карту знань: «Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя/вихователя».

Короткий теоретичний коментар.

I. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП в умовах закладу освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність мультидисциплінарної команди фахівців (працівники ІРЦ (олігофренопедаг, логопед, тифлопедагог, сурдопедагог, ортопедагог, реабілітолог), лікарі (психіатр, невролог, офтальмолог, сурдолог, ортопед, тощо), спеціальний / практичний психолог, працівники соціального захисту населення та служби у справах дітей, вчителі / вихователі, асистент вчителя / асистент вихователя, класний керівник) та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

З метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої та дошкільної освіти, утворюється команда психолого-педагогічного супроводу Наказ МОН від 08.06.2018 р. № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» I. Загальні положення II. Склад учасників команди III. Принципи діяльності КС IV. Завдання команди супроводу V. Основні функції учасників КС VI. Організація роботи КС.

Організація роботи команди супроводу: персональний склад Команди супроводу затверджується наказом керівника закладу освіти, в якому здобувають освіту діти з ООП. Команда супроводу дитини з ООП співпрацює з ІРЦ з питань надання корекційно-розвивальних послуг та методичного забезпечення її діяльності. Заклад освіти на підставі Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти розробляє власне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Наказ про персональний склад Команди супроводу дитини з ООП (персональний склад – сукупність осіб, що працюють в одній установі).

Завдання команди супроводу розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання Проведення інформаційно- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині (згідно ІПР) збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби збереження і зміцнення здоров'я дітей корекційно

спрямоване виховання дитини різнобічний розвиток індивідуальності дитини.

Загальне керівництво Командою супроводу дітей з ООП покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи /вихователя-методиста, який несе відповідальність за виконання покладених на команду завдань та розподіл функцій між учасниками. Робота Команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників. Однією з організаційних форм діяльності команди супроводу є засідання її учасників (з присутністю працівника ІРЦ), яке проводиться не менше трьох разів протягом навчального року. Ініціювати позачергове засідання команди супроводу може будь-хто з її учасників. Рішення засідання команди супроводу приймаються колегіально, оформлюється протоколом, який веде секретар засідання, підписується всіма учасниками засідання.

Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти: ІРЦ покликані на методичну підтримку закладів освіти щодо інклюзивного навчання. Можна скласти певний алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти:

Крок 1. Ознайомлення фахівцями ІРЦ учасників команди супроводу з ООП дитини. У разі необхідності: надання роз'яснення щодо особливостей освітніх потреб дитини; надання фахівцями ІРЦ консультативної допомоги команді супроводу з питань організації інклюзивного навчання, відповідно до визначених освітніх потреб; надання додаткових даних про дитину за підсумками комплексної оцінки.

Крок 2. Участь фахівців ІРЦ у розробленні, впровадженні й моніторингу (ІПР). Фахівці ІРЦ надають наставницьку підтримку з питань узгодження діяльності всіх членів команди супроводу. Здійснення фахівцями ІРЦ поточного (за потребою) і кінцевого (двічі на рік) моніторингу розвитку дитини за запитом команди супроводу з метою визначення динаміки розвитку дитини та необхідності коригування напрямів, умов, змісту надання освітніх послуг, відповідно до ІПР.

Крок 3. Надання фахівцями ІРЦ психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг. Надання фахівцями ІРЦ методичної допомоги команді супроводу, відповідно до потреб: ознайомлення із чинним законодавством у сфері навчання дітей з ООП; здійснення відповідних адаптацій і модифікацій в освітньому процесі; особливостей організації освітнього середовища.

Крок 4. Здійснення фахівцями ІРЦ просвітницької діяльності, яка передбачає профілактику запобігання порушень права дитини з ООП на освіту, виникнення психотравмуючих факторів.

II. При виявленні «особливих освітніх потреб» педагоги можуть радити батькам звернутися для вивчення дитини до більш «вузьких» фахівців, щоб встановити характер цих потреб. Перше скринінгове дослідження відбувається під час спостереження за дитиною, безпосередньо в закладі освіти. Первинну оцінку розвитку дитини та вивчення її особливостей і освітніх потреб здійснює команда супроводу в закладі освіти, а саме, дефектолог (логопед, оліго, тифло, сурдо, орто), психолог. Нерідко фахівці команди супроводу в змозі подолати виявлені труднощі самотужки за умови, що до команди супроводу входять дефектологи або психолог (наприклад, якщо у дитини виявлене загальне недорозвинення мовлення III рівня, яке не обумовлене більш тяжким порушенням). У разі, якщо за результатами первинної оцінки дитини виявлені труднощі потребують включення її в процес інклюзивного навчання, то команда супроводу рекомендує батькам, або особам, що їх замінюють, пройти комплексне вивчення в інклюзивно-ресурсному центрі. Діагностичний процес повинен бути ефективним і пройти якомога швидше, щоб фахівці команди супроводу і педагоги змогли, адекватно оцінивши особливості дитини, розробити Індивідуальну програму розвитку і створити для дитини спеціальні умови освіти.

Фахівці ІРЦ, співпрацюючи із закладами освіти, допомагають в організації інклюзивного навчання. Якщо педагог дезорієнтований і не знає, як спілкуватися з дитиною, як організувати свою роботу відповідно до її потреб і можливостей, він може звернутися до ІРЦ. Фахівці ІРЦ проконсультують щодо того, як зробити певні адаптації чи модифікації, які методи роботи слід обирати відповідно до освітніх потреб дитини.

Види та форми підтримки закладу освіти фахівцями ІРЦ:

1. Індивідуальне наставництво – основною формою є спостереження за практикою педагога та подальше її обговорення: індивідуальне консультування; майстер-класи; практичні заняття; бесіди й неформальне спілкування.

2. Групове наставництво: рефлексивна бесіда та аналіз; моделювання ситуацій; спільне обговорення проблем й аналізу не лише власних успіхів і невдач, а й типових помилок інших педагогів.

Результативність інклюзивного навчання підтверджує необхідність залучення різнопрофільних фахівців з метою визначення індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП та забезпечення оптимальної корекційно-розвивальної складової частини освітнього процесу. Від взаємодії ІРЦ та команди психолого-педагогічного супроводу дитини в закладі освіти залежить ефективність надання психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг. Командний підхід в інклюзії забезпечує єдність і

цілісність усіх зусиль, необхідних для реалізації основної її мети – включення кожної дитини в освітній простір.

Формулювання індивідуальних завдань та функцій асистента вчителя покладається на членів команди супроводу. Налагоджена робота всіх учасників команди виступає показником успішності інклюзії в закладі. Співпраця асистента вчителя, фахівців та батьків дитини відбувається постійно. Асистент вчителя повинен контактувати та обговорювати важливі питання з усіма учасниками освітнього процесу. Асистент учителя спільно з учителем здійснює відповідні адаптації чи модифікації навчального матеріалу для дитини з ООП, де вчитель тільки допомагає своєму асистенту адаптувати або модифікувати матеріал чи спосіб подачі з урахуванням індивідуальних потреб дитини з ООП. Вони разом змінюють організацію освітнього процесу у класі, використовуючи диференційоване, спільне викладання, що покращує успішність навчання не лише дитині з ООП, а й інших здобувачів освіти. Спільна діяльність асистента вчителя, в межах команди супроводу, з дефектологами, психологом та соціальним педагогом: виявлення проблем і навчальних досягнень; відстеження динаміки розвитку дитини; розкриття здібностей та талантів дитини.

Асистент, в межах своїх обов'язків, виконує рекомендації команди фахівців. Адміністрація закладу освіти вводить посаду асистента вчителя та розробляє посадову інструкцію, беручи до уваги індивідуальні потреби дитини з особливими освітніми потребами та чинники які впливають на обов'язки асистента.

Фахівці Інклюзивно-ресурсних центрів приймають участь у розробці ППР для кожної дитини з ООП та моніторингу її виконання в частині реалізації корекційно-розвивальних послуг. З'ясовується результативність корекційної складової ППР: зміни в стані здоров'я, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах дитини, її соціально-психологічного розвитку.

Мультидисциплінарний підхід передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей, що дозволяє в комплексному супроводі дитини оптимізувати процеси її розвитку, виховання, навчання та соціалізації.

III. Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя. На визначення обов'язків асистентів педагога впливають різні чинники, а саме: 1) наявність і детальне вивчення посадової інструкції асистента вчителя/вихователя; 2) характеристики та особистість вчителя/вихователя, з яким працює асистент; 3) усвідомлення і чіткий розподіл ролей між педагогом та асистентом; 4) рівень довіри й комфорту в стосунках «учитель/вихователь – асистент учителя/вихователя»; 5) міжособистісні навички вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя; 6) рівень професійного досвіду педагогічних працівників

інклюзивного закладу освіти; 7) рівень навичок асистента вчителя/вихователя; 8) склад учнівського/дитячого колективу інклюзивного закладу освіти; 9) стосунки між асистентом вчителя/вихователя та дітьми інклюзивного закладу освіти; 10) фізичне середовище класу/групи інклюзивного закладу освіти.

Асистент учителя – це посередник між дитиною з особливостями розвитку та іншими дітьми і дорослими в освітньому середовищі. Однією з найважливіших передумов успішного розвитку дитини з ООП є створення сприятливих, комфортних умов. Мета роботи асистента вчителя полягає в організації умов для успішного включення дитини з особливостями розвитку в середовище школи.

Посадові обов'язки асистента вчителя поділяють на дві групи:

1. Організаційні, що пов'язані з безпосередньою допомогою учневі, адаптуванням навчального матеріалу та веденням документації.
2. Навчально-розвивальні: сприяння вияву й розкриттю здібностей, талантів та обдарувань учня.

Компетентності асистента вчителя можна поділити на кілька груп. До них належать знання і навички, якими він повинен володіти, а також низка особистісних якостей, які слід розвивати. Зокрема, до переліку законодавчо-теоретичної бази знань асистента вчителя належать: основи законодавства України про освіту; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; індивідуальні аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами; норми й правила ведення документації.

Важливими є і практичні навички, які повинен опанувати асистент учителя: застосування професійних знань у діяльності; здійснення педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання; вміння налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами освітнього процесу.

До особистісних якостей успішного асистента вчителя можна також віднести: комунікативні та організаційні здібності; здатність співпереживати; ціннісні орієнтації.

Навіть у період дистанційного навчання асистент учителя / вихователя працює на досягнення головної мети – підготовки дитини до самостійного життя. Дотримуючись цих рекомендацій від МОН України, асистент учителя/вихователя, попри всі труднощі, які виникли у зв'язку з організацією дистанційного навчання, може не лише досягти високого результату здобуття академічних знань дитини з ООП, а і не втратити набуті нею знання, вміння та навички, які досягалися фахівцями нелегкою працею.

Отже, роль асистента вчителя/вихователя дуже важлива в організації освітнього процесу під час дистанційного навчання, адже він виконує

важливу місію в освіті та соціалізації учнів/вихованців з ООП, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу.

Запитання і завдання:

1. Охарактеризуйте професійну взаємодію фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі освіти.

2. На кого покладається загальне керівництво Командою супроводу дітей з особливими освітніми потребами інклюзивного закладу освіти?

3. Проаналізуйте 4 кроки Алгоритму професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти.

4. Що необхідно зробити, аби налагодити емоційний контакт із дошкільниками з ІП?

5. Відтворіть основні види та форми підтримки закладу освіти фахівцями ІРЦ.

6. Складіть карту знань на тему «Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя/вихователя».

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, складання карти знань.

Тема 4. Планування роботи. Оптимізація діяльності з ведення документації асистента вчителя/вихователя.

План

I. Планування роботи. Вимоги і правила оформлення Журналу спостережень та Графіку роботи асистента вчителя / асистента вихователя.

II. Правила і вимоги до оформлення Журналу обліку робочого часу та Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя/вихователя.

III. Рекомендації щодо правил і вимог оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя/вихователя та Журналу обліку методичної роботи.

Рекомендована й використана література:

1. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

2. Основи інклюзивної освіти : Навч. метод. посіб. / МОН молодь спорту України, НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки/під заг.ред. А.А. Колупаєвої. Київ : вид. «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник Ш 37. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

Завдання:

1. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації на тему «Планування роботи. Вимоги і правила оформлення Журналу спостережень та Графіку роботи асистента вчителя / асистента вихователя».

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації

на тему «Правила і вимоги до оформлення Журналу обліку робочого часу та Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя/вихователя».

3. За літературними джерелами опрацювати рекомендації, зробити анотації щодо правил і вимог оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя/вихователя та Журналу обліку методичної роботи.

Короткий теоретичний коментар.

I. На підставі наказу Міністерства освіти і науки від 25.06.2018 № 676 року «Про затвердження інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти» заклад освіти затверджує свій перелік документації, зокрема й для асистента вчителя, враховуючи його посадові обов'язки. Такий підхід максимально розширює повноваження й індивідуалізує потреби закладу освіти в документуванні інформації, пов'язаної з прийняттям управлінських рішень, й убезпечує освітян від надмірних вимог щодо обов'язкового ведення документів, що втратили актуальність.

До переліку документації для оптимізації діяльності асистента вчителя входить і Журнал спостережень, який доречно вести для збору інформації.

Журнал спостережень може охоплювати такі графи: ПІБ учня. Дата проведення спостереження. Тема уроку. Академічні навички. Поведінка на уроці. Активність участі в освітньому процесі. Поведінка у позаурочний час. Спілкування з однолітками. Взаємодія з дорослими. Навички самообслуговування.

Слід зауважити, що зміст Журналу спостережень може змінюватись залежно від цілей спостереження. Для кожної дитини рекомендовано вести індивідуальний журнал спостереження.

ЖУРНАЛ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

(з досвіду роботи асистента вчителя /вихователя)

Дата _____

Тема уроку / заняття _____

Спостереження на уроці / занятті _____

Тема уроку / заняття _____

Спостереження на уроці / занятті _____

Спостереження у позаурочний час / після занять _____

Графік роботи асистента вчителя/вихователя залежить від робочого навантаження.

Форми роботи асистента вчителя/вихователя відповідно до графіка:

1. Навчальна робота з дитиною з ООП в інклюзивному закладі освіти.
2. Індивідуальний супровід дитини з ООП в інклюзивному закладі освіти.
3. Виховна робота з дитиною з ООП в інклюзивному закладі освіти.

4. Співпраця з учителями / вихователями інклюзивного дошкільного / загальноосвітнього закладу освіти.

5. Взаємодія з батьками, які виховують дитину з ООП.

Графік роботи асистента вчителя / асистента вихователя складається на робочі дні тижня з урахуванням робочого часу (наприклад 8:30 - 13:30) та загальним обсягом годин відповідно до кожної форми роботи.

Графік роботи асистента вчителя
(залежно від робочого навантаження)

№ з/п	Форма роботи	ДНІ ТИЖНЯ					Обсяг годин
		ПОНЕ-ДІЛОК	ВІВТО-РОК	СЕРЕДА	ЧЕТВЕР	П'ЯТ-НИЦЯ	
		8:30-13:30	10:00-15:00	9:00-14:00	9:00-14:00	11:00-16:00	
1	Навчальна робота	9:30-11:30	10:00-13:00	9:00-13:00	10:00 – 12:30	11:00-13:00	13 год. 30 хв.
	Індивідуальний супровід	8:30-9:30	13:00-14:00	---	12:30 – 13:00	13:00-13:30	3 год.
3	Виховна робота	----	14:00-15:00	---	13:00 – 13:45	13:30-15:00	3 год. 15 хв.
4	Співпраця з педагогами	11:30-13:30	-----	13:00-13:30	9:00 – 10:00	----	3 год. 30 хв.
5	Взаємодія з батьками	---	-----	13:30-14:00	13:45–14:00	15:00-16:00	
<i>Обсяг годин</i>		5	5	5	5	5	25

На кожен інклюзивний клас виділяється ставка асистента вчителя в розмірі 25 годин на тиждень. Цю ставку можуть між собою ділити два асистенти вчителя, відповідно по 12,5 годин на тиждень. У такому випадку буде зручно вести графік роботи асистентів учителів.

Освітні та соціальні потреби дітей зі складними порушеннями розвитку під час їх перебування в ЗЗСО задовольняються асистентом дитини – соціальним працівником, одним з батьків або особою, уповноваженою ними.

Зауважимо, що діти з ООП за заявою батьків або інших законних представників дитини зараховуються до групи подовженого дня, в яку вводиться посада асистента вихователя групи подовженого дня.

II. Правила і вимоги до оформлення Журналу обліку робочого часу та Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя / асистента

ВИХОВАТЕЛЯ.

Журнал обліку робочого часу включає графи щодо дати, часу, кількості годин та видів діяльності, в які входять: 1. Освітня діяльність. 2. Створення та адаптації дидактичних матеріалів. 3. Корекційно-виховна робота. 4. Робота з документацією. 5. Опрацювання методичної літератури, нормативно-правової бази. 6. Співпраця з членами команди супроводу. 7. Спілкування з батьками, які виховують дитину ООП.

У разі відсутності дитини з ООП у закладі освіти з поважних причин, асистент учителя / вихователя заповнює журнал обліку робочого часу.

Журнал обліку робочого часу

<i>Дата</i>	<i>Час</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Підпис</i>
		- Освітня діяльність		
		- Створення та адаптації дидактичних матеріалів		
		- Корекційно-виховна робота		
		- Робота з документацією		
		- Опрацювання методичної літератури, нормативно-правової бази.		
		- Співпраця з членами команди супроводу.		
		- Спілкування з батьками		

Журнал щоденного обліку роботи асистента вчителя/вихователя повинен мати в наявності графи щодо дати, змісту роботи, кількості годин, приміток та видів роботи.

Зміст роботи складається з: роботи в класі / групі; організаційно-методичної діяльності.

Види роботи, які фіксуються у Журналі щоденного обліку роботи асистента вчителя / асистента вихователя:

1. Освітня діяльність асистента вчителя / асистента вихователя.
2. Індивідуальний супровід дитини з ООП в інклюзивному закладі.
3. Створення та адаптації дидактичних матеріалів для дітей з ООП.
4. Опрацювання методичної літератури, нормативно-правової бази щодо роботи з дітьми з ООП в інклюзивному закладі освіти.
5. Робота з документацією асистента вчителя/вихователя в інклюзивному закладі освіти.
6. Співпраця з членами команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі освіти.
7. Спілкування з батьками, які виховують дитину з ООП.

Журнал щоденного обліку роботи асистента вчителя
(з досвіду роботи)

<i>Дата</i>		<i>Вид роботи</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Примітка</i>
1	Робота у класі	- Освітня діяльність - Індивідуальний супровід дитини - Створення та адаптації дидактичних матеріалів		
2	Організаційно-методична діяльність	- Опрацювання методичної літератури, нормативно-правової бази - Робота з документацією - Співпраця з членами команди супроводу - Спілкування з батьками		

III. Щоденний план роботи асистента вчителя / асистента вихователя.

У щоденному плані роботи асистент учителя/вихователя фіксує: дату проведення заходу; клас/групу, в якому навчається/виховується дитина з ООП; прізвище та ім'я учня / вихованця з ООП; індивідуальний супровід дитини; відвідування уроків / занять у класі / групі; проведення адаптації навчальних матеріалів для дітей з ООП в інклюзивному закладі освіти; роботу з педагогами та батьками, які виховують дитину з ООП; корекційно-розвивальну роботу з дітьми з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

Журнал обліку методичної роботи. Головними ознаками професійної майстерності педагога є бездоганне вміння організувати освітній процес, формувати у здобувачів освіти позитивні риси особистості, розвивати їхні творчі здібності та нахили.

Професійна компетентність – явище багатокomпонентне, яке включає в себе і методичну підкованість. Відповідно до основних аспектів педагогічної праці виокремлюють різновиди педагогічної діяльності, серед яких важливе місце займає методичний напрям. Трактуються методична робота асистента як діяльність, спрямована на постановку педагогічних задач, які вдосконалювали б зміст, структуру й систему освіти осіб з ООП, і вироблення нестандартних, оригінальних шляхів та засобів їх розв'язання з метою розвитку суб'єктів освітньої взаємодії.

Облік методичної роботи також доцільно вести за допомогою таблиці. У ній можуть бути такі відомості: 1.Номер заходу за порядком. 2. Дата проведення заходу. 3. Назва заходу. 4. Тема виступу.

Журнал обліку методичної роботи

<i>№ з/п</i>	<i>Дата</i>	<i>Назва заходу</i>	<i>Тема виступу</i>
1			
2			

Запитання і завдання:

1. У чому полягає особливість планування роботи асистента вчителя/вихователя?

2. Охарактеризуйте вимоги і правила оформлення Графіка роботи асистента вчителя / асистента вихователя.

3. Проаналізуйте правила і вимоги до оформлення Журналу обліку робочого часу та Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя/вихователя.

4. У чому полягають рекомендації щодо правил і вимог оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя/вихователя та Журналу обліку методичної роботи асистента вчителя / асистента вихователя?

5. Підготуйте вірєць Журналу спостережень асистента вчителя/вихователя.

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, письмово (вірєць Журналу спостережень).

Тема 5. Процеси адаптації та модифікації для вдосконалення навчального процесу учнів з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

План

I. Адаптації та модифікації - процес вдосконалення навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.

II. Характеристика шляхів модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

III. Аналіз видів адаптації і пристосувань для дітей з ООП.

Рекомендована й використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.

2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

3. Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. No 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditinv-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html> (дата звернення: 05.05.2019).

4. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. - 308 с.

Завдання:

1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції.
 2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації на тему «Адаптації та модифікації - процес вдосконалення навчання учнів з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти».
 3. Скласти карту методичних рекомендацій щодо характеристики та аналізу шляхів Модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
 4. Скласти таблицю «Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП».
- Короткий теоретичний коментар.*

I. Адаптація: 1) пристосування середовища: доступність, інтенсивність освітлення, зменшення рівня шуму в класі, приміщення для усамітнення; 2) психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та частота релаксації, використання засобів концентрації уваги, інше; 3) адаптація навчального матеріалу: адаптація навчальних посібників, наочних матеріалів, картки-підказки, використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, інше.

Адаптація/модифікація освітніх програм – трансформація характеру викладення навчального матеріалу шляхом зміни освітніх цілей, змісту або концептуальної складності навчального завдання для конкретної особи з ООП, зокрема, шляхом спрощення змісту та скорочення матеріалу, інтеграції двох або більше навчальних предметів. Ефективність освітнього процесу в умовах інклюзії залежить від варіювання викладання – характеру подачі матеріалу, завдань, очікувань і оцінювання, врахування сильних сторін та потреб учнів. Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо. Педагоги, які прагнуть досягти успіху в навчанні дітей з ООП, повинні застосовувати різноманітні методи навчання, які змінюються залежно від спеціальних потреб здобувачів освіти. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації.

II. У використанні адаптації або модифікації відбувається зміна методів навчання з тим, щоб педагог міг задовольнити потреби здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та забезпечити доступ дитини до навчального змісту програми.

Різниця полягає в тому, що: 1. Адаптація навчання змінює характер навчання, не змінюючи при цьому зміст або понятійну складність навчального завдання; використовуються засоби підтримки, які дають можливість здобувачам освіти з ООП обійти перешкоди, але дитина

вивчає те, що вивчають всі діти в класі; 2. Модифікація навчання змінює характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчального завдання; вона полягає у спрощенні або видозміні самого навчального завдання, тобто дитина з ООП вивчає не те, що вивчає решта його нормотипових однокласників.

АДАПТАЦІЇ	МОДИФІКАЦІЇ
Стратегії, спрямовані на допомогу здобувачам освіти з ООП засвоювати той самий навчальний зміст, що і його / її однолітки	Стратегії, спрямовані на допомогу здобувачам освіти з ООП навчатися за власним індивідуальним маршрутом
Передбачають такі самі навчальні цілі для дітей з ООП, як і у його / її однокласників/одногогрупників	Передбачають відмінні (інші) навчальні цілі дітей з ООП, ніж у його/її однокласників/одногогрупників
Засоби, матеріали, технології спрямовані на забезпечення можливості для здобувачів освіти з ООП засвоювати навчальний зміст разом з дитячим колективом	Засоби, матеріали, технології спрямовані на забезпечення здобувачів освіти з ООП брати участь у навчальній діяльності разом з усіма, але засвоювати навчальний зміст відповідно до індивідуальних цілей
Зміст навчання для учнів з ООП відповідає змісту відповідного року (класу) навчання	Зміст навчання для учнів з ООП не відповідає змісту відповідного року (класу) навчання
Використовуються під час спільного навчання в класі	Використовуються під час спільного навчання в класі

Будь-які види модифікацій необхідно обговорювати з родиною дитини, оскільки у більшості випадків модифікація змінить те, що дитина має знати й вміти робити. Може бути так, що для здобувача освіти з особливими освітніми потребами не треба вносити правки у навчальний план або такі правки можуть бути мінімальними, спрямованими лише на корекційний розвиток особистості дитини. Щоб з'ясувати це, пропонується вчителю та його асистенту відповісти на такі запитання:

1. Чи може учень брати участь в освітньому процесі нарівні з іншими дітьми? Якщо ні, то: а) чи може цей здобувач освіти брати участь в освітньому процесі нарівні з іншими, якщо прилаштувати для нього навколишнє середовище (наприклад, дитину з порушенням слуху посадити там, де їй найкраще чути педагога, або вона може зчитувати з губ учителя/вихователя і бачити відповіді інших дітей); б) чи може цей здобувач освіти брати участь в освітньому процесі нарівні з усіма, якщо застосувати до нього спеціальні прийоми викладання?

2. Яка адаптація навчальних посібників чи методичного матеріалу необхідна для ефективного засвоєння знань і залучення здобувача освіти до освітнього процесу?

Відповіді на запитання націлюють учителя/вихователя та його асистента на адаптацію навчально-дидактичного забезпечення – добір, зміну, модифікацію навчальних посібників для здобувача освіти з ООП.

III. Під час вибору того чи іншого виду адаптації, що має сприяти участі здобувача освіти в процесі оволодіння знаннями, слід бути обачним. Не слід використовувати адаптацію, якщо вона не потрібна. Вибір виду адаптації має відбуватися на основі аналізу тих попередніх умов (тобто наявності в дітей певних навичок і вмінь), які необхідні для успішного застосування цього методу навчання.

Потенційні можливості: що дитина з особливими освітніми потребами вміє, якими володіє компетенціями; сильні якості особистості; переважний сенсорний стиль навчання; уподобання (хобі); що мотивує дитину з ООП до навчання, спілкування та взаємодії; академічні компетенції.

Потреби: психолого-педагогічна допомога; надання індивідуального супроводу; урахування перешкод у навчанні, зумовлених особливостями розвитку; адаптації навчального середовища та навчальних технологій; модифікація навчальної програми.

Сфери застосування адаптації та модифікації

1. Пристосування середовища.
2. Психолого-педагогічні стратегії.
3. Навчальні матеріали та завдання.
4. Система та критерії оцінювання.

Адаптацію у закладі освіти можна організувати в наступних сферах: фізичне середовище – адаптація змінює середовище (побудова пандусу, пристосування туалетних приміщень, розширення дверей, зміна освітлення, розташування меблів в класній/груповій кімнаті тощо); навчання – адаптація змінює процес навчання (спосіб повідомлення педагогом матеріалу; спосіб організації занять учнів, що має на меті залучення дітей до виконання завдань і сприяння їхньому навчанню); адаптація навчального плану: модифікація навчального плану або цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини; видозміна завдань; визначення змісту, який необхідно засвоїти тощо. В освітньому процесі педагоги аналізують відповідність вимог навчальної програми та методів, що використовуються на уроках/заняттях, актуальним і потенційним можливостям дитини. У такий спосіб досягається ефективність організації навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку; вказівки – адаптація змінює процедури, методи та щоденні заняття, які використовує вчитель; матеріали – адаптація полягає у пристосуванні навчальних інструментів і матеріалів до індивідуальних потреб учнів. Матеріалами можуть бути книги, іграшки, аркуші із завданнями,

маніпулятивні предмети тощо.

Для досягнення успіху в освітньому процесі дітей з ООП необхідно враховувати: час, протягом якого дитина може концентрувати увагу (5-7хв., 15хв.); зручність: давати дитині можливість визначити, в яких умовах їй зручніше працювати: в ресурсній кімнаті, класі/групі тощо; відволікання: визначати місце і умови роботи, за яких дитина мінімально відволікається на сторонні подразники; слідкувати, щоб увага була сконцентрована на матеріалах уроку/заняття; рівень шуму: визначати робоче місце здобувача освіти поруч із учителем/вихователем, асистентом або лідером групи, щоб уникати гамору; вибір матеріалів: розташовувати в центрі тільки ті матеріали, що стосуються теми, завдання; використовувати засоби навчання, які сприяють соціальному та емоційному розвитку дитини; створення сприятливої атмосфери: ранкові зустрічі; святкування досягнень дитини; визначення учня « дитиною дня»; нагородження призами.

Вибір видів адаптації з урахуванням потреб конкретних здобувачів освіти. Адаптації та модифікації здійснюються з урахуванням конкретних потреб дитини, включаючи:

1. Поведінку. Адаптація спрямована на вирішення проблем, що пов'язані з мотивацією та виконанням встановлених правил і вимог до поведінки.

2. Організаційні навички. Адаптація допомагає дітям зосередити увагу на завданні, що виконується.

3. Сенсорні потреби. Адаптація шляхом надання учневі допоміжних засобів (слуховий апарат, окуляри, техніка для комунікації), устаткування і допомоги для того, щоб компенсувати сенсорні порушення.

Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП

Види адаптації	Характеристика	Приклади
Пристосування середовища	Модифікація фізичного оточення	Обладнання кімнати похилими пандусами, якщо в класі є діти, що пересуваються на інвалідних візках або за допомогою милиць. Збільшення або зменшення інтенсивності освітлення, якщо в класі є діти з порушеннями зору. Зменшення рівня шуму, якщо в класі є діти з порушенням слуху.
Адаптація навчальних підходів	Модифікація навчальних підходів і методик	Застосування методу поширення (того, що знає дитина). Епізодичне навчання в принагідних ситуаціях. Зміна темпу занять.
Адаптація матеріалів	Модифікація навчальних посібників, іграшок та	Використання книжок, надрукованих великим шрифтом, якщо в класі є діти з порушеннями зору. Обладнання іграшок та іншого приладдя великими держакми, якщо в класі є діти з порушеннями

	інших матеріалів	моторних функцій.
Адаптація навчального плану	Модифікація навчального плану або завдань, визначених для дитини	Зміна тривалості або послідовності занять. Корекція завдань (приміром, якщо дитина ще не готова розпізнавати текст, завдання може бути модифіковане так: «Дитина розпізнаватиме своїх однокласників на фотографіях, тоді як інші діти розпізнаватимуть свої написані імена»).

Модифікації можуть бути виконані шляхом:

1. Скорочення змісту матеріалу, який необхідно засвоїти. Учень може брати участь лише в окремих частинах уроку й/або опанувати лише частину змісту навчального матеріалу. Іноді вимоги уроку перевищують можливості учня, однак від нього все ж вимагається часткова участь у роботі на уроці.

2. Зниження вимог до участі в роботі. Учень може виконувати лише частину завдань. У цьому випадку від учня може вимагатися засвоєння всього матеріалу, або лише його частини.

3. Модифікація навчальних посібників. Способи модифікації навчальних посібників можуть бути різними. Наприклад, щоб прилаштувати текст для читання, у ньому виділяють шрифтом або кольором ключові елементи. Такий підхід допомагає концентрувати увагу на головному у змісті вже з першого прочитання, дає можливість донести до учня суть. Способом виділення суттєвих фрагментів, крім підкреслювання або виділення частин тексту кольором, може бути усунення зайвих подробиць. Натомість залишається найвагоміша інформація. Для цього можна видалити з тексту слова, речення, а подекуди цілі абзаци чи сторінки. Такі підходи можуть вплинути на цілісність матеріалу, що вивчається, однак вони допоможуть донести до здобувача освіти головні, ключові ідеї. Спрощення розміщення тексту на сторінці також відіграє важливу роль. А саме: усунення діаграм, малюнків і підписів до них, які можуть відволікати увагу учнів. Однак вилучення ілюстрацій у друкованих матеріалах для деяких учнів може бути недоречним. Частина учнів спроможна сприймати навчальний матеріал, якщо вчитель вдається до візуальних способів його викладання, до численних малюнків, що доповнюють розповідь. Складні для засвоєння текстові фрагменти, доповнені короткими прописними коментарями, що акцентують увагу на основних положеннях чи ідеях, будуть корисними для всіх учнів класу. Модифікуючи навчальні посібники, треба враховувати їхнє змістове наповнення, тобто орієнтуватися на навчальну програму.

Запитання і завдання:

1. Поясніть найбільш важливі процеси адаптації та модифікації для

вдосконалення навчального процесу учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.

2. Проаналізуйте методичні рекомендації щодо шляхів модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

3. Охарактеризуйте шляхи адаптації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

4. Скласти таблицю «Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП».

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, підготовка таблиць.

Тема 6. Взаємодія вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.

План

I. Особливості взаємодії вчителя / вихователя та асистента вчителя/вихователя.

II. Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя / вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

III. Стратегія викладання в команді в умовах інклюзивного класу / групи.

Рекомендована і використана література:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

2. Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. No 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html> (дата звернення: 05.05.2019).

3. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. - 308 с.

4. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. - 100 с.

Завдання:

1. Підготувати конспект до теми.

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Взаємодія вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя».

3. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя /

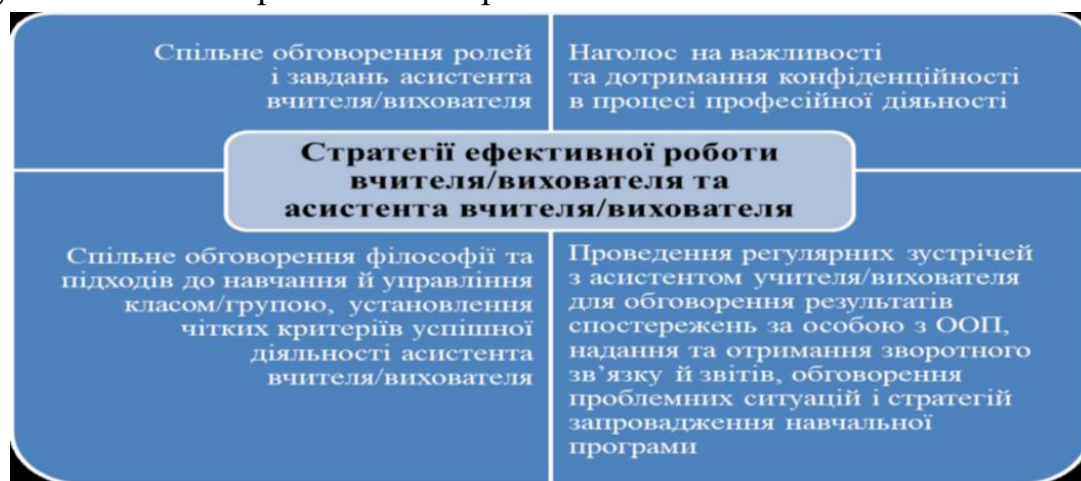
вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя».

4. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Особливості викладання в команді в умовах інклюзивного класу».

Короткий теоретичний коментар.

I. Взаємодія вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя. Ефективні стосунки між учителем та асистентом учителя формуються на основі спільної відповідальності. Для формування ефективних стосунків учителі можуть використовувати різні стратегії, зокрема: водночас основна відповідальність за формування стосунків покладається на керівника закладу освіти. З метою сприяння формуванню ефективних стосунків між учителем/вихователем та асистентом учителя/вихователя директор/завідувач повинен розробити чіткі посадові інструкції для асистентів та показати вчителям/вихователям, як проводити оцінювання їхньої діяльності. Для створення здорової робочої атмосфери вчителі/вихователі мають ефективно спілкуватися зі своїми асистентами. Розпочати слід з чіткого розуміння сторонами своїх ролей та обов'язків, а також створити можливості для їх постійного вільного обговорення. Також ефективна комунікація залежить від того, наскільки обидві сторони чують одна іншу та враховують отриману інформацію.

Щоб робота асистентів учителів у класі була ефективною, вони мають знати про викладені вчителями цілі в індивідуальному навчальному плані (ІНП) учня, вміти бачити, що учень вже досяг поставлених цілей, і знати, як звітувати вчителю про свої спостереження.

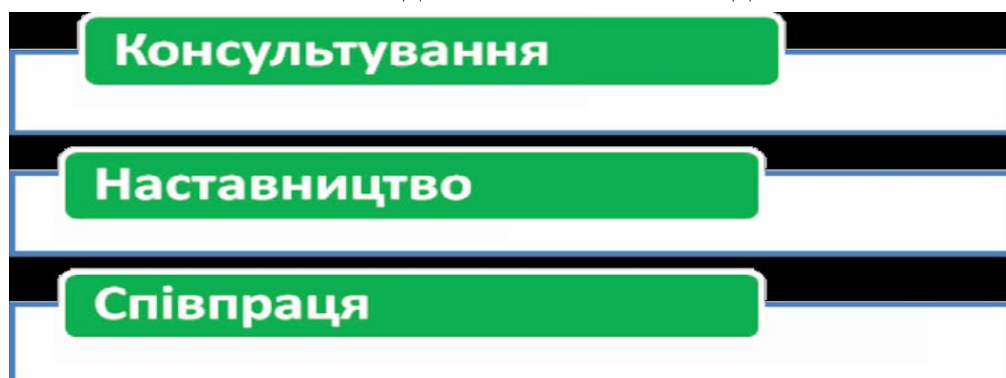
Якщо говорити більш точно, то вони повинні знати: які дані слід збирати; які стандартизовані форми та листи перевірок слід використовувати під час документування поведінки та досягнень, за якими вони спостерігають; як далі кваліфікувати поведінку, за якою вони спостерігають, за такими параметрами, як тривалість, частота та інтенсивність; як написати чіткий звіт про надзвичайний випадок із використанням простої мови.

II. Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя /

вихователя та асистента вчителя / асистента вихователя.

У роботі вчителя та його асистентів рекомендовано вдаватися до моделювання базових поведінково-управлінських стратегій. Учителі несуть відповідальність за управління класом та дисципліну в ньому. Однак будь-якій особі, яка працює зі здобувачем освіти індивідуально або з групою, буде дуже корисно вивчити такі стратегії, як підходити ближче до дитини під час розмови з нею, давати стримані відповіді та спонукати до комунікації, а не до конфліктів. Оскільки вчителі користуються цими стратегіями постійно, вони мають змогу навчити цьому й своїх асистентів та інших осіб, які працюють з учнями - через рольове моделювання чи безпосереднє навчання. Спільне викладання ґрунтується на участі двох або більше педагогічних працівників, які спільно викладають навчальний матеріал, є рівноправними в процесі навчання. Основний акцент у процесі співробітництва ставиться на важливості спільного визначення усіма членами команди психолого-педагогічного супроводу мети, обміну, реалізації та оцінки ідеї/практики викладання щодо учнів з особливими освітніми потребами на основі наявних знань корекційних педагогів про необхідні адаптації та модифікації відповідно до впливу порушень розвитку дитини на процес освіти, та на основі знань учителя про типову навчальну програму й типові методи навчання. Спільне викладання – це така організація освітнього процесу в класі, коли два чи більше спеціаліста спільно проводять викладання у різноманітній групі учнів (серед яких є діти з ООП) в єдиному фізичному просторі (класі).

Основні моделі спільного викладання

Консультування - вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях адаптації чи модифікації тих чи інших навчальних завдань.

Наставництво – учитель та асистент активно спілкуються, діляться спостереженнями за учнями, підвищують знання один одного у тих питаннях, де вони є компетентними.

Співробітництво (співпраця) – передбачається розподіл обов'язків між учителем та його асистентом. Ця модель по праву вважається однією з найбільш ефективних.

III. Стратегія викладання в команді в умовах інклюзивного класу / групи: Підтримуюче викладання - вчитель визначає організацію, зміст та цілі уроку, вміння та навички, якими мають оволодіти учні, асистент своєю чергою, проводить окремі фрагменти уроків з малими групами, допомагає учням під час їхньої роботи над завданнями, додатково пояснює завдання, допомагає записати відповіді, особливо приділяючи увагу учням з ООП. Саме з такого підходу рекомендується починати спільне викладання, так як воно не вимагає багато часу на планування.

Паралельне викладання: Вчитель та асистент одночасно працюють з групами учнів у класі. Основною перевагою паралельного викладання є зменшення кількості учнів, з якими працює один учитель, що дає змогу індивідуалізувати освітній процес, шляхом залучення асистента, і краще врахувати потреби здобувачів освіти. Навчальний зміст для груп може бути як однаковим так і змінюватись. Важливо зазначити, що при застосуванні паралельного викладання між учителем та асистентом повинен відбуватись обмін спостереженнями за прогресом у виконанні завдань здобувачами освіти.

Додаткове викладання: Може застосовуватись тоді, коли асистентові необхідно додатково пояснити матеріал, що викладає вчитель. Асистент учителя в ході уроку може повторювати інформацію від учителя іншими словами, проводити попереднє заняття для учнів, які мають особливі освітні потреби, брати участь у представленні навчального матеріалу. Додаткове або взаємодоповнююче викладання є гарною нагодою для асистента отримати необхідну практику та підвищити впевненість у власних силах.

Викладання в команді - це одночасне ведення уроку вчителем та асистентом. Педагог та асистент подають навчальний матеріал по черзі, підтримуючи один одного. Асистент учителя несе таку ж відповідальність як і вчитель за представлений матеріал. Такий метод викладання не буде ефективним без належного рівня довіри та комфортних взаємовідносин між учителем та асистентом. Насамперед педагоги мають бути готовими до узгодження стилів викладання.

Запитання і завдання:

1. Назвіть і поясніть особливості взаємодії вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.
2. Охарактеризуйте основні моделі спільного викладання вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.
3. Проаналізуйте особливості викладання в команді в умовах інклюзивного класу.

Форма контролю: письмова, усна, тезисні відповіді.

Модуль II

Тема 7. Особливості роботи асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

План

- I. Робота асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП.
- II. Стратегії ефективного спілкування асистента вчителя / асистента вихователя інклюзивного закладу освіти з батьками дітей з ООП.

Рекомендована і використана література:

1. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с.
2. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. – К.: – 2010.
4. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. — К.: Педагогічна думка, 2007.

Завдання:

1. Теоретично опрацювати теми за планом лекції.
2. Проаналізувати роботу асистентів вчителів/вихователів з батьками дітей з особливими освітніми потребами.
3. Надати характеристику та виділити особливості стратегії ефективного спілкування асистента вчителя / асистента вихователя інклюзивного закладу освіти з батьками дітей з ООП.

Короткий теоретичний коментар.

I. Участь батьків у забезпеченні успішного освітнього процесу їхньої дитини дуже важлива. Всім дітям потрібна підтримка родини, а здобувачі освіти з особливими потребами часто потребують ще більшого залучення батьків і не тільки на початково-вих етапах освітнього процесу, а й у старших класах та під час здобуття вищої освіти. Батьки є постійними, рівноправними членами команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка створюється в закладі

освіти. Батьки (законні представники) дитини мають право контролювати проведення занять шляхом відвідування та ознайомлюватись із обліком проведених занять. Процес взаємодії, на думку психологів, по в'язаний із безпосереднім спілкуванням між людьми, коли вони вступають у певні зв'язки, стосунки, висуваючи за мету здійснення впливу на іншу людину: отримання відповіді, виконання доручення, розуміння чогось тощо. З'ясовано, що взаємодія – це процес безпосереднього чи опосередкованого взаємовпливу об'єктів (у нашому випадку – педагогів і батьків), який породжує їхню взаємну зумовленість і зв'язок, взаємоперехід, взаємотворчість.

Батьки – важлива частина освітньої команди дитини. Для досягнення якнайкращого результату надзвичайно важливо сформувані позитивні стосунки між членами цієї команди. Проблемним аспектом на шляху впровадження інклюзії є той факт, що батьки нормотипових дітей не завжди хочуть бачити в класах чи групах закладів дошкільної освіти, які відвідують їхні діти, дітей з ООП, зокрема з інвалідністю. Звісно, що ці стереотипи заважають батькам усвідомити користь спільної взаємодії. Це здебільшого пов'язано з недостатньо налагодженою просвітницькою роботою із сім'ями.

Батькам для вчасної та ефективної організації інклюзивного навчання треба: забезпечити комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини (в ІРЦ); подати документи для зарахування до ЗДО/ЗЗСО; співпрацювати з фахівцями під час складання ІПР. Важлива роль у процесі соціального інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку відводиться сім'ї, яка в ідеалі виступає одним із основних факторів її «входження» в систему суспільних відносин. Особливості сім'ї, її активності у процесі розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус у майбутньому, рівень реабілітаційного та соціально-інтеграційного потенціалу, ступінь готовності до інклюзивного навчання в ЗЗСО. Сучасна сім'я дитини з порушеннями ПФР поряд з традиційними функціями має виконувати і низку специфічних, у зв'язку з наявністю у дитини психічного та (або) фізичного порушення розвитку (абілітаційно-реабілітаційна, корекційна, компенсаторна).

Особливої уваги потребують сім'ї, які мають дітей з порушеннями ПФР, оскільки саме в таких сім'ях спостерігаються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях. Наявні у дитини ПФР призводять до змін у всій сімейній системі.

Реалізація батьками виховної функції виявляється утрудненою і потребує допомоги та підтримки з боку різних фахівців медичного та

психолого-педагогічного профілю. Велику роль у цьому відіграє асистент учителя/вихователя. Родина з дітьми, що мають ООП – це категорія, яка належить до «групи ризику». Відомо, що кількість психічних (невротично й психосоматичних) розладів у сім'ях з дітьми, що мають обмежені можливості вище вдвічі, ніж у родинах, що не мають дітей з інвалідністю. Ці та інші фактори призводять до того, що самі батьки в багатьох випадках створюють перешкоди у реабілітації дітей з обмеженими можливостями. У цьому випадку асистент учителя/вихователя проводить відповідну консультаційно-роз'яснювальну роботу щодо важливості реабілітаційного процесу дитини з порушеннями ПФР. Але й у тому випадку, коли батьки займають більш конструктивну позицію, вони відчують емоційне перевантаження й мають потребу в особливих знаннях про проблеми здоров'я та розвитку своєї дитини. Батьки – важливі учасники навчальних команд своїх дітей. Вони найкраще знають їхні сильні та слабкі сторони, здібності, нахили й особливості розвитку, і саме тому можуть підтримувати найефективніше. Їхня постійна участь у шкільному житті та співпраця з асистентом учителя/вихователя може значно покращити успіхи дитини з ПФР. Важливо, аби батьки брали участь у прийнятті рішень щодо освіти своєї дитини. Саме вони можуть надавати важливу інформацію асистентам учителя/вихователя для планування, впровадження й адаптації програми для найкращого задоволення постійно змінних потреб своєї дитини.

В інклюзивній освіті виключне значення має співпраця з асистента учителя/вихователя з батьками, бесіди з ними, починаючи з перших кроків навчання/виховання, залучення їх до навчально-виховного процесу як повноправних партнерів-педагогів своєї дитини.

II. Ефективне спілкування асистента вчителя інклюзивного ЗЗСО з батьками дітей з ООП: Партнерські стосунки в тріаді «батьки – педагог / асистент – дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності.

Завдання батьків як членів навчальної команди – активно взаємодіяти з педагогами / асистентами, мати інформацію та бути відповідальним членом навчальної команди дитини: брати участь у прийнятті рішень, які впливають на освіту дитини; надавати письмовий свідомий дозвіл на проведення будь-якого спеціального оцінювання; мати повну інформацію про освітні програми, що існують у школі / садочку; надавати важливу інформацію, яка може вплинути на навчання та поведінку дитини у школі/садочку; отримувати від учителів/вихователів, керівників та інших спеціалістів інформацію про навчання/виховання й успішність дитини; мати доступ до

інформації про навчання дитини у школі/садочку, включаючи результати спеціального оцінювання та звіти; отримувати консультації перед залученням дитини до інклюзивного навчання; регулярно отримувати звіти про успіхи дитини впродовж навчального року; надавати письмовий дозвіл на будь-які додаткові послуги, яких може потребувати дитина; отримувати консультації й надавати свідомий письмовий дозвіл на затвердження індивідуального навчального плану (ІНП) для дитини;

Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи / садочка:

Один із ключових моментів забезпечення ефективності навчальної команди «дім-школа/садочок» – налагодження позитивних робочих стосунків з педагогами дитини, яка навчається в інклюзивному середовищі, та персоналом школи/садочка. Найкращий варіант для цього – знайомство з учителями/вихователями / асистентами на початку навчання дитини та налагодження постійної комунікації з ними. Батькам необхідно виділити час, аби прийти до класу/групи перед початком занять чи після їх закінчення та познайомитися з учителем/вихователем та асистентом учителя/вихователя. Максимально потрібно використовувати можливості батьківських зборів та індивідуальних бесід для співпраці й обміну інформацією. Діти більше поважають педагогів, коли усвідомлюють, що батьки схвалюють і підтримують їхні зусилля.

У навчальних командах учителі/вихователі та асистенти учителів/вихователів виконують кілька важливих ролей. Це: залучення батьків та інших професіоналів до розробки, впровадження, моніторингу й оцінки ІНП учнів/вихованців; оцінювання успішності учнів/вихованців та надання відповідей батькам, а за необхідності – учням/вихованцям протягом усього навчального року; необхідне оновлення ІНП. Педагог/асистент – довірена особа суспільства, якій вона довіряє найдорожче і найцінніше – дітей, свою надію, своє майбутнє. Доля дітей у руках педагога / асистента, в його небайдужому серці, він має бути джерелом радісного пізнавального й морального зростання своїх вихованців. Завдання суспільства на новому рівні свого розвитку і полягає в тому, щоб створити оптимальні умови й ефективні програми для фізичного, психічного та соціального розвитку особистості, пам'ятаючи, що це – «важкий майданчик» для сходження, злету суспільства на більш високий рівень соціально-економічного розвитку

Запитання і завдання:

1. Дайте характеристику особливості роботи асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
2. Проілюструйте прикладами стратегії ефективного спілкування

асистента вчителя інклюзивного ЗЗСО з батьками дітей з ООП.

3. Наведіть основні рекомендації до ефективного спілкування асистента вихователя інклюзивного ЗДО з батьками дітей з ООП.

4. Запропонуйте теми для дискусій.

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, письмово (теми дискусій).

Тема 8. Комунікації з батьками дітей з ООП.

План

I. Комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

II. Десять правил комунікації з батьками дітей з ООП: 1. «Надавайте чітку інформацію, що відбувається в класі». 2. «Передавайте батькам приклади для домашньої роботи». 3. «Говоріть батькам про успіхи: їхня мотивація – це рушійна сила всього процесу» 4. «Повідомляйте погані новини особисто». 5. «Зберігайте копії інформації, яку ви надсилаєте додому». 6. «Не дозволяйте, щоб з батьками спілкувався тільки асистент дитини». 7. «Не зводьте все до понять «хороший»/«поганий» день». 8. «Ніколи не приховуйте погані новини від батьків». 9.«Не користуйтеся правилом «я почну розмову, тільки якщо мене запитують». 10. «Не очікуйте, що батьки будуть розповідати вам абсолютно все. Завжди залишайте їм місце для помилки чи недомовки».

Рекомендована і використана література:

1. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

2. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / Колупаєва А. та ін. Київ : Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 10. С. 1, 20–25.

3. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.

4. 10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами. URL:<https://nus.org.ua/articles/10-pravyly-komunikatsiyiz-batkamy-ditej-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy/>(дата звернення: 06.08.2019).

Завдання:

1. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації до теми «Комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами».

2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації до теми «Десять правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами».

Короткий теоретичний коментар.

I. Комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Основні напрями роботи щодо налагодження комунікативної взаємодії асистента вчителя / вихователя та батьків:

1. Підтримка фізичного здоров'я дітей і пропаганда здорового способу життя.

2. Формування особистісних орієнтацій здобувачів освіти з ООП: визнання своєї значущості у суспільстві, національної самоідентифікації, інтересу до життя, людини, культури, що сприяють розумінню загальнолюдських цінностей; виховання правосвідомості, толерантності.

3. Робота з педагогами та співробітниками закладу освіти щодо урахування ними індивідуальних особливостей дітей, виховання свідомого та відповідального ставлення до процесу освіти.

4. Робота з родиною – вплив на її виховний потенціал, коли об'єктом уваги є не сама родина, а принципи сімейного виховання. Тут необхідні вивчення сімейної атмосфери, що оточує дитини з ООП, його стосунків із членами родини; поглиблення психолого-педагогічних знань батьків через систему батьківських зборів, консультацій, бесід; організація спільного проведення вільного часу дітей і батьків; захист інтересів і прав дитини.

Асистенту вчителя в процесі спілкування з батьками, важливо дотримуватись таких правил: батьки та діти не повинні почувати себе об'єктами вивчення; робота з батьками має бути цілеспрямованою, планомірною й систематичною; методи цієї роботи мають відповідати науковим методам виховання дітей; потрібно застосовувати у комплексі різноманітні психолого-педагогічні підходи.

Сім'я є елементом стабільності в житті дитини, тоді як учителі й вихователі весь час змінюються. Батьки та інші члени родини є основною та постійною фігурою у житті дитини, а фахівці можуть змінюватися щороку. Батьки більш схильні розповідати про себе та своїх дітей тим фахівцям, до яких вони відчувають довіру. Моральні цінності, бажання і пріоритети батьків суттєво відрізняються, тому не може бути якоїсь єдиної універсальної моделі роботи з родиною. Головне – допомогти батькам повірити у власні сили і можливості. Виходячи зі специфіки сімей, де є діти з ОПП, слід зазначити, чим більш залученні батьки в інклюзію, тим більша ймовірність досягнення бажаних результатів у дітей.

II. У роботі з батьками, асистенту вчителя / асистенту вихователя можуть стати у нагоді 10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами, які розробив Крістін Рів (дефектолог, США)

1. НАДАВАЙТЕ ЧІТКУ ІНФОРМАЦІЮ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ В КЛАСІ. Зрозуміло, що тут йдеться не про дії інших дітей чи вчителя – ми всі пам'ятаємо про конфіденційність і професійну етику. Однак візьміть собі за правило регулярно надавати батькам інформацію про те, що їхня

дитина зробила, що в неї/нього вдалось, а над чим ще треба попрацювати. Що саме зараз вивчають діти всього класу (у цьому вам може допомогти форма “Школа – Дім”). Ця інформація допоможе батькам зрозуміти, над чим потрібно працювати вдома і як допомогти дитині стати більш успішною в класі.

2. ПЕРЕДАВАЙТЕ БАТЬКАМ ПРИКЛАДИ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ. За правилами НУШ, не варто навантажувати дітей домашнім завданням, однак коли йдеться про дитину з особливими освітніми потребами, пріоритетом має бути успішність дитини в колективі (для цього шкільний матеріал потрібно повторно опрацювати вдома, можливо, навіть “проходити” наперед – залежно від труднощів, з якими стикається дитина під час навчального процесу) та розуміння того, що школа – це середовище для узагальнення, більшості навичок батьки мають навчити дітей удома.

3. ГОВОРІТЬ БАТЬКАМ ПРО УСПІХИ: ЇХНЯ МОТИВАЦІЯ – ЦЕ РУШІЙНА СИЛА ВСЬОГО ПРОЦЕСУ. Коли ми найчастіше контактуємо з батьками? Коли щось трапляється. Будь-яка людина (і дитина зокрема) буде вмотивована до роботи, якщо її хвалити. У цьому випадку успіхи дитини – це успіхи батьків. Тому, не зважаючи на вашу зайнятість, знайдіть час зробити два-три фото успішно виконаного завдання. Чи надішліть мамі коротке повідомлення про досягнення на уроці математики. Вам потрібно, щоб батьки були у вашій команді, а найкращий спосіб цього досягнути – розділити з ними успіх.

4. ПОВІДОМЛЯЙТЕ ПОГАНІ НОВИНИ ОСОБИСТО. Наприклад, в учня був поганий день – найгірший з тих, що ви пам’ятаєте. Знайдіть час поговорити з батьками після уроків. У крайньому випадку – зателефонуйте. Потрібно детально описати все, що відбувалось за день. Також варто зазначити, що ви (учитель / асистент учителя) плануєте робити далі для подолання труднощів, які виникли у дитини. Батьки знають, що «погані» дні можливі, у них вдома вони теж трапляються. Питання в тому, що ми можемо з цим зробити? Розмова про «поганий» день сама по собі не вирішить проблему. Батькам буде набагато спокійніше, якщо ви озвучите, що саме ви будете робити в майбутньому.

5. ЗБЕРІГАЙТЕ КОПІЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКУ ВИ НАДСИЛАЄТЕ ДОДОМУ. Записки для батьків та форми зворотного зв’язку – це документи, які допомагають встановити, що й коли ви сповіщували батькам. Часто це джерело матеріалу про те, ЯКІ події та КОЛИ відбувались протягом дня. Якщо ви не зберігаєте копії, ви не зможете відповісти на запитання, що і коли ви говорили батькам. Але ці дані можуть вам знадобитись.

6. НЕ ДОЗВОЛЯЙТЕ, ЩОБ З БАТЬКАМИ СПІЛКУВАВСЯ ТІЛЬКИ АСИСТЕНТ ДИТИНИ. Хоча ця посада ще не повністю прописана в українському законодавстві, усе більше родин користуються послугами приватно найнятих фахівців, які супроводжують дитину з ООП в школі – індивідуально. Такі люди називаються асистентами дитини і мають чітке завдання – супроводжувати і допомагати тільки дитині, з якою вони працюють. Якщо такий фахівець працює у вашому класі – вам пощастило, тому що дитина може отримувати індивідуальний супровід тоді, коли їй це потрібно. Однак є ризик одностороннього бачення ситуації в класі. Тому якщо ви вчитель або асистент учителя – знайдіть час і поспілкуйтесь з батьками особисто. Це потрібно для того, щоб вони мали кілька джерел інформації стосовно успіхів та труднощів своєї дитини. Також учитель має усвідомлювати, що відбувається з дитиною. Тобто отримувати актуальну інформацію від асистента дитини «та асистента вчителя. Отже, УСІ мають працювати спільно. Батьки ж мають отримувати інформацію як готовий продукт співпраці фахівців.

7. НЕ ЗВОДЬТЕ ВСЕ ДО ПОНЯТЬ «ХОРОШИЙ» / «ПОГАНИЙ» ДЕНЬ. Одна мама назвала це «системою смайликів»: «Якщо я отримую зі школи тільки смайлик, що посміхається чи тільки сумує, – для мене це не несе жодної інформації». Вона має рацію – має бути деталізація, а не загальні фрази.

8. НІКОЛИ НЕ ПРИХОВУЙТЕ ПОГАНІ НОВИНИ ВІД БАТЬКІВ. Дуже важливо інформувати батьків про те, що насправді відбувається в школі. Якщо ви говорите, що все нормально, а насправді це не так – у майбутньому це призведе до неприємностей та непорозумінь.

9. НЕ КОРИСТУЙТЕСЬ ПРАВИЛОМ «Я ПОЧНУ РОЗМОВУ, ТІЛЬКИ ЯКЩО МЕНЕ ЗАПИТАЮТЬ». Будьте проактивним (діяти ще до початку поведінки). Так само, як це працює в роботі з поведінкою учнів, в організації роботи класу – це дієво і в побудові взаємостосунків з батьками. Якщо ви чекаєте, коли батьки звернуться до вас із запитанням – ви чекаєте занадто довго. Спрямовуйте батькам інформацію та просіть про зворотний зв'язок. За кожної нагоди наголошуйте на важливості підтримки взаємної комунікації.

10. НЕ ОЧІКУЙТЕ, ЩО БАТЬКИ БУДУТЬ РОЗПОВІДАТИ ВАМ АБСОЛЮТНО ВСЕ. ЗАВЖДИ ЗАЛИШАЙТЕ ЇМ МІСЦЕ ДЛЯ ПОМИЛКИ ЧИ НЕДОМОВКИ. Життя батьків дітей з особливими освітніми потребами не менш напружене за ваше. Крім того, у батьків можуть бути свої перестороги та причини не надавати вам усю інформацію. Інформація про дитину часто зачіпає частину їхнього (родинного) особистого життя.

Запитання і завдання:

1. Охарактеризуйте загальні особливості комунікації з батьками дітей з ОПП.

2. Проаналізуйте 10 правил комунікації з батьками дітей з ООП.

3. Наведіть приклади результатів використання 10 правил комунікації.

Форма контролю : усна, тезисні відповіді.

Тема 9. Характеристика дитини з проблемною поведінкою: додаткові освітні потреби та адаптації.

План

I. Особливості порушень емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

II. Взаємодія вчителя/вихователя з асистентом вчителя/вихователя у корекції порушень психоемоційного стану у дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

Рекомендована і використана література:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі : навч-метод. посіб. / Дятленко Н. М., та ін., / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

2. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 312 с.

3. Корекційна педагогіка : навчально-методичний посібник для самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Освітня програма «Інклюзивна освіта» / автор-укладач Леся Смерчак. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 160 с.

4. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

Завдання:

1. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Особливості порушень емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психофізичного розвитку».

2. Підготувати презентацію на тему «Взаємодія вчителя / вихователя з асистентом вчителя / асистентом вихователя у корекції порушень психоемоційного стану у дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання».

3. Розробити конспект корекційного заняття.

Короткий теоретичний коментар.

I. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями емоційно-вольової сфери. Сучасні дослідники визначають такі види розладів емоційно-вольової сфери: недостатній розвиток – парціальна

несформованість вищих психічних функцій із переважанням недостатності регуляторного компонента; асинхронний дисгармонічний розвиток екстрапунітивного, інтрапунітивного й апатичного типів; асинхронний викривлений розвиток – спотворення розвитку переважно емоційно-вольової сфери. Специфікою недостатнього розвитку виступає низький рівень сформованості усіх (тотальний) або окремих (парціальний) психічних функцій. Парціальна недостатність регулювальної функції кори головного мозку, зокрема, призводить до недорозвитку вольової сфери. При цьому поведінка дитини виявляється залежною або від безпосередніх внутрішніх імпульсів, або інших випадкових зовнішніх подразників. Причиною імпульсивності є слабкість кори головного мозку, яка не може підпорядкувати собі діяльність підкірки.

Основні діагнози: органічний інфантилізм, синдром гіперактивності з дефіцитом уваги, мінімальна мозкова дисфункція, гіперкінетичні розлади, F-90 (за МКХ-10).

Асинхронний розвиток – це порушення принципу гетерохронії, коли спостерігаються складні поєднання недостатності, прискорення та спотворення розвитку. Асинхронний тип розвитку поділяють на дисгармонійний та викривлений.

Дисгармонійний психічний розвиток це така форма порушення, для якої характерною є недостатність емоційно-вольової та мотиваційної сфери особистості при відносній збереженості інших структур. Недорозвиток емоційної сфери характеризується імпульсивністю поведінки. Поведінка дитини виявляється залежною від безпосередніх внутрішніх імпульсів або випадкових зовнішніх подразників. Розвитку імпульсивності поведінки дитини та слабкості самоконтролю сприяє також сімейне виховання за типом гіпопротекції, коли дитиною мало опікуються, ігноруються її особисті потреби. А вона водночас не має ніяких обов'язків, їй нічого не забороняють, від неї нічого не вимагають, нею ніхто не цікавиться, її ніхто не контролює. Інтереси у них дуже нестійкі, до активності їх стимулюють ігрові, яскраво емоційно забарвлені стимули. Мотивація досягнення успіху при цьому виявляється зниженою, переважає прагнення уникнення невдач. Дитина не спроможна організувати особисту діяльність, визначати її цілі; планувати, передбачати результати певного виду діяльності, контролювати відповідність проміжних цілей поставленій меті; не може долати труднощі (навіть щонайменші), докладати зусилля; може бути метушливою та неакуратною. Невдачі викликають втрату інтересу (інколи – різку). швидку втомлюваність.

Асинхронний дисгармонійний розвиток екстрапунітивного типу – це такий вид порушення емоційної сфери, при якому на перший план

виступають реакції емансипації, демонстративності, негативізму. Реакція емансипації прагнення дитини до незалежності, бажання звільнитися від опіки старших, робити все по-своєму тощо. У дітей з ознаками дисгармонійного розвитку екстрапунітивного типу реакція емансипації, негативізм і демонстративність у гострій формі зберігаються і надалі в інші вікові періоди. Загостренню і закріпленню цих якостей сприяє також виховання в сім'ї за типом домінувальної гіперпротекції, коли батьки приділяють дитині дуже багато уваги та сил, часу, вона перебуває у центрі уваги. Виховання стає найважливішою справою батьків.

Поведінку дітей із дисгармонійним розвитком екстрапунітивного типу вирізняють прагнення задовольнити свої егоцентричні потреби, протистояти вимогам, привертати увагу. Вони проявляють інтерес до тих видів діяльності, які їм добре вдаються. Якщо така дитина є зацікавленою у досягненні мети, то може проявляти досить високу цілеспрямованість і наполегливість, спроможна зорієнтуватись в умовах, спланувати свою роботу і довести розпочату справу до кінця, долаючи труднощі і перешкоди. Діти цієї групи є працездатними, але швидко виснажуються від однотипної діяльності, яка їм набридає і викликає бурхливий протест. Розвиток пізнавальної діяльності відповідає віковій нормі. Високий рівень домагань поєднується із завищеною самооцінкою дитини.

Основні діагнози: у дитячому віці – формування особисті за істеричним типом, неврозоподібні реакції, характерологічні і патохарактерологічні реакції; у підлітковому – психопатія збудливого типу, патологічне формування шості, істеричний невроз, F-91-3 (за МКХ-10).

Асинхронний дисгармонійний розвиток інтрапунітивного типу характеризується принципово протилежними ознаками афективно-особистісного розвитку дитини. Інтрапунітивний тип формується на основі: а) астенічного (слабкого) типу нервової системи порушення динаміки нервових процесів зі слабкістю збудження, переважанням гальмування над збудженням; б) сенситивного (чутливого) типу нервової системи – зниження порогів чутливості, коли подразники середньої інтенсивності сприймаються як сильні .

До дисгармонійного розвитку інтрапунітивного характеру може призвести сімейне виховання за типом: підвищеної моральної відповідальності, коли недостатня увага до дитини, ігнорування її потреб поєднуються з надмірністю вимог-обов'язків; домінуючої гіперпротекції (як і екстрапунітивний); емоційного відторгнення, коли вихованню дитини приділяється значна увага, яка спрямована в основному на дотримання правил і норм, порушення яких суворо карається, при цьому потреби та інтереси дитини ігноруються. Такі діти є пасивними, моторно та емоційно

скутими, нерішучими, невпевненими у собі.

Для дітей з дисгармонійним розвитком інтрапунітивного типу важливо виконувати всі настанови та інструкції дорослих. При цьому вони погано переносять директивний стиль спілкування. Негативна оцінка, зауваження викликають у них ступор, блокують пізнавальну активність, трансформуються в аутоагресію. Похвала, підтримка, надання допомоги, створення психологічного комфорту для дитини дають їй змогу повною мірою актуалізувати свій потенціал. Рівень розвитку пізнавальної сфери відповідає віковій нормі. Мислення такої дитини може бути дещо інертним. Продуктивність розумової активності при цьому значною мірою залежить від психологічного комфорту дитини.

Основні діагнози: у дитячому віці формування особистості за гальмівним типом, неврозоподібні реакції, невротичний розвиток особистості; у підлітковому віці – невроз нав'язливих станів, психопатія гальмівного типу, психосоматичні розлади (зокрема, психогенна нервова анорексія), незло-якісні дисморфобії, F-98 (за МКХ-10).

Асинхронний дисгармонійний розвиток апатичного типу діагностується у передпідлітковому, підлітковому віці і проявляється у млявості, байдужості, відсутності інтересів, внутрішній спустошеності, пасивному негативізмі. У старшому дошкільному та молодшому шкільному віці цей тип дисгармонійного розвитку знаходить прояв у загальному зниженні психічного тону, відсутності специфічно дитячих інтересів та жвавості реагування. Зниження життєвого тону відбувається через недостатність усієї системи афективної тонізації.

Викривлення переважно емоційно-афективного розвитку – це важка дефіцитарність афективного тону, яка перешкоджає формуванню активних та диференційованих контактів з середовищем, виразне зниження порогів афективного дискомфорту, стан тривоги, страху перед оточенням, прагнення стереотипізувати і спростити контакти з ним. Таке спотворення афективного компонента розвитку веде за собою своєрідність генези мовлення, інтелекту та вищих форм довільної регуляції поведінки. Такі діти, з одного боку, часто виявляють парціальну обдарованість, а з іншого – надмірну загальмованість (як от лякливість, несамостійність, емоційну залежність від матері). Одним із варіантів названого виду дизонтогенезу є РДА (ранній дитячий аутизм).

Характеристика різних видів порушень емоційно-вольової сфери:

Відхилення у розвитку дітей, труднощі у навчанні та шкільна неуспішність, негативні зміни у поведінці дітей можуть бути зумовлені тяжкими психічними переживаннями дитини, довготривалими несприятливими впливами, різними формами психопатій. До емоційно-

вольових розладів, зокрема, належать: РДА (ранній дитячий аутизм); реактивні стани; конфліктні переживання; психопатичні форми поведінки.

Основні прояви синдрому РДА: виражена недостатність або повна відсутність потреби в контакті з навколишніми, емоційна холодність чи байдужість до близьких («афективна блокада» – за Л. Каннером), боязнь новизни, будь-яких змін у найближчому оточенні, хворобливий потяг до рутинного порядку, одноманітна поведінка зі схильністю до стереотипних рухів, а також розлади мови, характер яких суттєво відрізняється з огляду на варіанти хвороби. Найбільш часто РДА проявляється за допомогою двох синдромів: Каннера й Аспергера, основні ознаки яких аналогічні. Найбільш істотними відмінностями між ними можна вважати нормальний або вищий за середній рівень інтелекту при синдромі Аспергера і невисокий чи інтелектуальну недостатність при синдромі Каннера, а також випереджувальний розвиток мовлення (дитина починає говорити раніше, ніж ходити) при синдромі Аспергера і часті випадки відставання в розвитку мовлення за синдрому Каннера. Синдром Аспергера типовий винятково для хлопчиків, а синдром Каннера може спостерігатись і у дівчаток.

Зміни у соціальній поведінці, а також і неуспішності деяких школярів можуть бути зумовлені важкими психічними переживаннями. При цьому нервово-психічні порушення, що виникають у дитини внаслідок травмувальних для психіки соціальних ситуацій, мають назву реактивних станів. На відміну від відхилень у розвитку, зумовлених органічними чи/або функціональними порушеннями ЦНС (центральної нервової системи), реактивні стани у дітей можуть виникати також за відсутності будь-яких мозкових порушень. Реактивними або психогенними станами називаються тимчасові, такі, які минають, зворотні психічні розлади, що виникають як реакція у відповідь на вплив психогенної травми. Корекційно-виховна робота з такими дітьми має бути першочергово спрямована на усунення причин виникнення психотравмальної ситуації (якщо це можливо), корекцію і компенсацію наявних у неї недоліків, створення сприятливого психологічного клімату як в школі, так і вдома.

У низці випадків конфліктне переживання не тільки відчутно позначається на характерологічних якостях дитини та її соціальній поведінці, викликаючи двоїстість, суперечливість, грубість, замкненість, негативізм, роздратованість, підозрілість, а й може гальмувати розумовий розвиток. Виникнення тяжких конфліктних переживань у дітей найчастіше пов'язане з несприятливою атмосферою в сім'ї (гострі та постійні конфлікти між батьками, розпад сім'ї, поява мачухи чи вітчима). Причина таких переживань є зловживання батьків алкоголем та пов'язане з цим украй несприятливе для виховання суперечливе ставлення до дитини (як от від

пестоців до жорстокості).

Корекційно-педагогічна робота має бути спрямована на поступове виведення дитини з конфліктної ситуації та подолання недоліків соціальної поведінки й характеру, що були нею зумовлені, передбачає глибоке вивчення причин відхилень у поведінці, встановлення з дитиною тісного емоційного контакту, усунення чи максимальне послаблення дії факторів, що травмують її психіку, залучення дитини до шкільного колективу, цікавих видів діяльності, які сприяли б розширенню та збагаченню її інтересів. У деяких ситуаціях необхідними є контакт з лікарем, а іноді – призначення відповідного лікування, оскільки гострота конфліктних переживань може посилюватися унаслідок фізичного та нервового виснаження після перенесеного соматичного захворювання.

Конфліктні переживання дітей можуть бути зумовлені й травмувальними ситуаціями, що почасти складаються у школі. До прикладу, у свідомості дитини стикаються дві протилежні тенденції – з одного боку, вона любить навчання, однокласників, а з іншого – уникає школи, тому що вчителі їй постійно й необґрунтовано дорікають, скаржаться батькам, які, своєю чергою, карають її тощо.

Серед соціальних чинників виникнення психопатій виділяють як найбільш несприятливі умови виховання ранню депривацію (ранній відрив дитини від матері та сім'ї загалом), гіперопіку та гіпоопіку, бездоглядність, за типом «попелюшки» або «кумира сім'ї». Корекційно-виховну роботу з такими дітьми потрібно починати з того моменту, коли ці риси будуть помічені та з урахуванням їхнього інтелекту, задатків, схильностей і здібностей, позитивних якостей. Рекомендують усунути декомпенсувальний чинник (усунення або дезактуалізація психотравмувальної ситуації, інтенсивна терапія соматичного захворювання).

II. Порядок і зміст взаємодії вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя. Заповнення ІІР для дитини з ООП із проблемною поведінкою. Протягом підготовчого до створення ІІР періоду асистент учителя разом із вивченням рівня сформованості умінь і навичок спостерігає за поведінкою дитини з ООП. Про проблемну поведінку дитини з ООП йдеться, якщо під час такого спостереження виявляються ознаки проблемної ненавчальної поведінки; у висновку ІРЦ про комплексне оцінювання розвитку дитини в розділі «Оцінка емоційно-вольової сфери» вказано на низький ступінь здатності дитини до вольового зусилля та її схильність до проявів девіантної поведінки. Проблемною вважається поведінка дитини, що суттєво відрізняється від очікуваної для такої вікової групи та ускладнює її власну навчальну діяльність чи навчальну діяльність оточуючих. Вона має широкий спектр проявів: від тимчасових і

порівняно незначних, наприклад, коли учень розмовляє під час пояснення учителем нового матеріалу, до більш суттєвих порушень правил поведінки: нездатності підтримувати задовільні стосунки з ровесниками або дорослими; пошкодження майна, заподіювання фізичних ушкоджень іншим людям; використання нецензурної лексики; опору правилам чи вимогам, відмови виконувати вказівки дорослого (батьків, учителя, інших педагогічних працівників); самоагресії.

Проблемна поведінка: ускладнює спілкування з дитиною; ускладнює процес навчання; може бути небезпечною для самої дитини або інших людей; ускладнює соціалізацію дітей.

Саме тому проблемна поведінка є одним із видів особливих освітніх потреб дитини, тим більше, що вона заважає навчатися не тільки самій дитині, а й іншим дітям в інклюзивному класі.

Навчальна поведінка: готовність прийняти завдання дорослого; виконавчі здібності; мотивація; інтерес до нових знань.

Адекватна поведінка: дотримання взаємності інтересів; свобода вибору лінії поведінки (припущення «варіантів»); формування здатності до майбутніх комунікацій.

За формування позитивної поведінки потрібно враховувати, що: дитина завжди вибирає свою поведінку в певних умовах, тобто ця поведінка є відповіддю на ситуацію в навколишньому середовищі; у кожній поведінки є своя функція, тобто ціль, якої прагне дитина (пошук уваги, уникання невдачі, демонстрація сили, помста); поставленої мети дитина може досягнути, якщо буде використовувати альтернативну поведінку; потрібно навчити дитину альтернативної поведінки і зменшити проблемну.

Учитель може спостерігати проблемну поведінку в контексті певної навчальної ситуації, і вона часто сигналізує, що учневі складно впоратися із цією ситуацією. Завдання вчителя/асистента і школи полягає в тому, щоб виявити й усунути причини небажаної поведінки і зробити черговий крок до створення оптимального навчального середовища для всіх учнів.

Підтримка позитивної поведінки, Positive behavior support (PBS) — командна робота. Її впровадження передбачає: на рівні освітнього закладу кожній дитині дати зрозуміти, якої саме поведінки від неї очікують; зрозуміти причину небажаної поведінки дитини; навчити дитину альтернативної поведінки; організувати зміни умов навколишнього середовища, що викликають проблемну поведінку; дати можливість дитині, взаємодіючи з оточуючими, вибрати очікувану поведінку замість проблемної; використовувати заходи для зміни дитиною проблемної поведінки на адекватну.

Для виконання цих завдань застосовується метод спостереження за

поведінкою у вигляді щоденника спостережень. Цей щоденник може вестися у довільному вигляді (зошит із відповідним розграфленням) або, після узгодження з іншими учасниками команди супроводу, у вигляді файлу в Google-документах.

Дітей, які мають проблеми у формуванні самоконтролю поведінки, не можуть зважати на правила, відмовляються виконувати завдання, можуть заподіяти собі та оточуючим шкоду, до 5 %. Для таких дітей створюється індивідуальна поведінкова програма. До формування навчальної поведінки більшість занять має проводитися у ресурсному класі, мета цих занять — формування адаптаційної альтернативної поведінки і зменшення проблемної поведінки. Для складання програми поведінкового втручання необхідно запросити фахівця, який має навички роботи з проблемною поведінкою (поведінковий аналітик). Такі заняття не є корекційними і можуть проводитися будь-яким педагогом. Під час занять виконуються ті завдання, що передбачені в ІПР, проте в індивідуальному режимі. Кінцева мета занять у ресурсному класі - якнайшвидше перейти від індивідуальної підтримки позитивної поведінки до часткової інклюзії, а потім — до повного включення дитини в освітній процес в інклюзивному класі.

Перенесення навчання дитини з ООП до ресурсного класу може бути також адаптацією до сенсорних особливостей дитини. Сенсорне перевантаження може спричинити втому, а відтак — небажану поведінку. Сенсорно зумовлену проблемну поведінку краще попередити, ніж доводити дитину до поганого самопочуття. Наприклад, локалізація судомної готовності дитини у скроневих зонах за сильного і тривалого шуму або мигтіння (гудіння) лампи денного освітлення може викликати напад епілепсії у дитини. Тому асистент учителя має зважати на це та регулювати сенсорне навантаження на дитину і підтримувати режим навчання, найбільш екологічний для дитини. Асистент учителя відіграє провідну роль у підготовці, створенні та реалізації індивідуальної програми розвитку. Відповідно до ІПР відбувається планування діяльності асистента вчителя та інших учасників команди психолого-педагогічного супроводу.

Запитання і завдання:

1. Дайте характеристику дитини з проблемною поведінкою
2. Проаналізуйте особливості порушень емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
3. Розробіть конспект індивідуального корекційного заняття з корекції порушень емоційно-вольової сфери.
4. Підготувати презентацію «Взаємодія вчителя/вихователя з асистентом вчителя/вихователя у корекції порушень психо-емоційного стану у дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання».

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, конспект корекційного заняття (письмово), презентація.

Тема 10. Формування ключових компетентностей у школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

План

I. Аналіз формування ключових компетентностей школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

II. Характеристика категорій учнів/вихованців із різним рівнем пізнавального розвитку та роль взаємодії з ними асистента вчителя/вихователя.

III. Особливості інтелектуального розвитку дітей з комплексними порушеннями та роль взаємодії з ними асистента вчителя / вихователя.

Рекомендована та використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 216 с.

2. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі / А.А. Колупаєва, Л.В. Коваль, Н.М. Компанець та ін. — К.: ТОВ «Атопол», 2014. — 285 с.

3. Корекційна педагогіка : навчально-методичний посібник для самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Освітня програма «Інклюзивна освіта» / автор-укладач Леся Смеречак. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 160 с.

4. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В.М.Синьов, М. П. Матвєєва, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.

Завдання:

1. За літературними джерелами опрацювати питання, підготувати анотації за темою «Формування ключових компетентностей школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання».

2. За літературними джерелами опрацювати питання, підготувати анотації за темою «Характеристика категорій учнів / вихованців із різним рівнем пізнавального розвитку та роль взаємодії з ними асистента вчителя/вихователя».

3. Підготувати презентацію «Особливості інтелектуального розвитку дітей з комплексними порушеннями та роль взаємодії з ними асистента вчителя / асистента вихователя».

Короткий теоретичний коментар.

I. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та

індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Ключові положення, змістовну структуру загальної середньої освіти та вимоги містить державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 р. № 87). Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності, до яких належать: 1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях; 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, володіння навичками міжкультурного спілкування; 3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини; 4) компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження; 5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у ближньому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, виконувати професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади; 6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливе використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства; 7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає оволодіння основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності в навчанні та інших життєвих сферах; 8) навчання впродовж життя, що передбачає оволодіння уміннями і

навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно й у групі; 9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя; 10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів творчості (образотворчого, музичного мистецтва тощо) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості; 11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Також вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за такими освітніми галузями: мовно-літературна (українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовна освіта); математична; природнича; технологічна; інформаційна; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: спілкуватися, взаємодіяти та співпрацювати з дорослими та однолітками; сприймати інструкції та навчальні завдання, керувати емоціями, регулювати власну поведінку.

Кожна освітня галузь має визначену мету та обсяг загальних результатів, що їх мають демонструвати здобувачі освіти на кожному наступному рівні загальної середньої освіти.

II. Можна виокремити категорії учнів із різним рівнем пізнавального розвитку: 1) учні з типовим рівнем пізнавального розвитку; 2) учні зі зниженим рівнем пізнавального розвитку; 3) учні зі значно зниженим рівнем пізнавального розвитку.

До складу першої категорії входять діти з ООП, у яких за результатами

обстеження визначається типовий рівень пізнавального розвитку. Такі учні опановують загальноосвітню навчальну програму на рівні з їхніми однолітками з типовим розвитком. Однак визначені освітні особливі потреби учнів потребують залучення практичної технології специфічної організації навчального процесу. До таких технологій навчання в інклюзивному класі належать технології диференційованого навчання: адаптація та модифікація.

Адаптації/модифікації. Під час складання індивідуальної програми розвитку необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації слід розробити для облаштування середовища, застосування належних навчальних методів, матеріалів, обладнання з урахуванням сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікація трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання. Наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу; модифікація навчального плану або цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини, корекція завдань, визначення змісту, що його необхідно засвоїти.

Адаптація змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі види адаптацій: пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі, де навчається слабочуюча дитина, забезпечення її слуховим апаратом; створення відокремленого блоку в приміщенні школи для учнів початкової ланки); адаптація навчальних підходів (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання, зміна темпу занять, чергування видів діяльності); адаптація матеріалів (адаптація навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів із різним розміром шрифтів, картки-підказки тощо).

У рамках диференційованого викладання адаптація для першої категорії школярів полягає у подачі програмового матеріалу на рівні більшої деталізації та покрокового засвоєння окремих тем, спеціального способу викладу інформації (за допомогою жестової мови); спеціального добору дидактичного матеріалу, підручників, надрукованих шрифтом Брайля; застосування технічних засобів (слухопідсилювальної апаратури).

Другу категорію складають учні зі зниженими показниками рівня пізнавального розвитку. А саме такими, що суттєво відрізняються від показників учнів першої категорії. Інтерпретувати показники цієї групи дітей можна як затримку психічного розвитку. Діти із затримкою психічного розвитку становлять найчисленнішу групу серед тих, які

потребують спеціальної допомоги у процесі навчання та соціально-трудової адаптації. Вони значною мірою визначають контингент учнів, особливо початкової школи, які стійко не встигають. Тому своєчасна корекція цієї специфіки в розвитку дітей є водночас і вирішенням проблеми шкільної неуспішності.

До третьої категорії включають учнів, у яких діагностичні показники пізнавального розвитку відстають значною мірою від відповідних показників школярів другої категорії та можуть інтерпретуватися як інтелектуальне порушення. Дуже виразно відрізняє їх від норми пізнавальна пасивність. Виступаючи передумовою набуття знань, пізнавальна активність дитини з типовим розвитком під їхнім впливом збільшується, сприяючи постійному розумовому зростанню.

У дітей третьої категорії такої пізнавальної активності не виявляється. Отримані знання не активізуються та швидко забуваються. Причиною цього виступає не лише та пасивність, яку вони виявляють за сприймання інформації, а й те, що вони її не використовують, не повторюють і не закріплюють. Зазвичай діти роблять це в іграх, у спілкуванні з іншими дітьми. Ураховуючи учнівське розмаїття інклюзивного класу та чітко визначивши можливості окремих учнів, асистент учителя може планувати свою роботу підготовки навчального матеріалу на основі стратегічних підходів: адаптації чи модифікації.

III. Особливості інтелектуального розвитку дітей з комплексними порушеннями та роль взаємодії з ними асистента вчителя / асистента вихователя: до комплексних порушень відносять поєднання двох або більше первинних психофізичних порушень, що однаковою мірою визначають структуру порушеного розвитку та труднощі соціальної адаптації дитини. Ці порушення зумовлюють відхилення від нормотипового розвитку та пов'язані з порушеннями різних систем, кожне з яких існує у цьому комплексі з характерними для нього особливостями.

У сучасних наукових дослідженнях визначають такі основні групи дітей з комплексними порушеннями розвитку: діти з сенсорними порушеннями (порушення зору та порушення слуху); діти з порушенням слуху та когнітивної сфери; діти з порушеннями зору та когнітивної сфери; діти з порушеннями опорно-рухової системи (ОРА) та когнітивної сфери; діти з комплексними порушеннями, які поєднують сенсорні, опорно-рухові, когнітивні і мовленнєві порушення.

Корекційно-розвивальна спрямованість змісту освіти учнів з комплексними порушеннями розвитку: Діяльність фахівців психолого-педагогічного супроводу дитини зі складними порушеннями, включаючи асистента, спрямовується на своєчасне виявлення стану психофізичного

розвитку, кваліфіковану реалізацію корекційно-розвивальної роботи. Командна взаємодія фахівців дає можливість виявити і попередити несприятливі варіанти розвитку дитини і ефективніше розв'язувати виявлені проблеми. Для всіх категорій дітей з комплексними порушеннями розвитку такими є: соціальна дезадаптованість; порушення процесу сприймання (зазвичай сприймання уповільнене і досить обмежене); порушення розвитку моторики; порушення мовленнєвого розвитку; порушення розвитку мисленнєвої діяльності; низька пізнавальна активність; прогалини у знаннях і уявленнях про навколишній світ, міжособистісні стосунки; порушення особистісного розвитку (невпевненість у собі, невиправдана залежність від навколишніх, низька комунікабельність, песимізм, занижена чи/або завищена самооцінка, невміння керувати власною поведінкою).

Ці особливості дітей з комплексними порушеннями призводять до суттєвої затримки розвитку психічних новоутворень і якісної своєрідності становлення їхньої особистості. Вищезначені особливості можуть проявлятися у дітей неоднаковою мірою, у різних комбінаціях, тому важливим є їх діагностичне вивчення на кожному віковому етапі розвитку.

Організація супроводу корекційно-розвиткового навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: Організація та функціонування корекційно-розвиткового простору для дітей з комплексними порушеннями набуває особливого значення в контексті соціалізації дітей, формування їхньої життєвої компетентності. Особливого значення набуває підвищення виховного ресурсу батьків, які є вирішальною складовою процесу ранньої взаємодії з дитиною. Водночас забезпечення і збереження відповідного балансу професійного співробітництва усіх учасників освітнього процесу уможливорює успішний процес соціальної адаптації дітей та створює максимально сприятливі умови для їхнього особистісного розвитку.

Запитання і завдання:

1. Обґрунтуйте основні рекомендації асистенту вчителя / асистенту вихователя щодо формування ключових компетентностей дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

2. Сформулюйте основні психолого-педагогічні рекомендації асистенту вчителя / асистенту вихователя щодо супроводу навчально-виховного процесу дітей із різним рівнем пізнавального розвитку.

3. Скільки основних груп дітей з комплексними порушеннями розвитку визначають у сучасних наукових дослідженнях?

4. Скільки можна виокремити категорій учнів із різним рівнем пізнавального розвитку?

5. Підготуйте презентацію на тему «Особливості інтелектуального розвитку дітей з комплексними порушеннями та роль взаємодії з ними»

асистента вчителя / асистента вихователя».

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, презентація.

Тема 11. Алгоритм діяльності асистента вчителя / асистента вихователя з дітьми з особливостями засвоєння знань математичної освітньої галузі в умовах інклюзивного закладу освіти.

План

I. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у керуванні процесом навчання математики дітей з особливими освітніми потребами.

II. П'ять етапів відпрацьовування алгоритму навчання математики дітей із особливими освітніми потребами.

Рекомендована та використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 216 с.

2. Асистент учителя в інклюзивному класі: Навчально-методичний посібник/ Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда; [Під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. — К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. — 172 с.

3. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі / А.А. Колупаєва, Л.В. Коваль, Н.М. Компанець та ін. — К.: ТОВ «Атопол», 2014. — 285 с.

4. Типова освітня програма початкової освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, 1 клас [Електроний ресурс] / укладачі: Чеботарьова О. В, Блеч Г. О., Ярмола Н. А., Гладченко І. В., Королько Н. І., Дмитрієва І. В., Трикоз С. В., Бобренко І. В., Гломозда І. В., Чухліб О. А. — Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-osvitnyu-programu-dlya-uchniv-1-klasiv-z-intelektualnymy-porushennyamy/>

Завдання:

1. Теоретично опрацювати теми за планом лекцій.

2. Проаналізувати роль асистента вчителя / вихователя у керуванні процесом навчання математики дітей з особливими освітніми потребами.

3. Охарактеризувати п'ять етапів відпрацьовування алгоритму навчання математики дітей із особливими освітніми потребами.

Короткий теоретичний матеріал.

I. Проблема подолання труднощів у навчанні є надзвичайно важливою. Особливо актуальною вона є в початкових класах, коли закладаються основи знань з усіх предметів. Одним із провідних предметів у курсі початкової школи є математика, що збагачує і систематизує у дітей елементарні уявлення про властивості предметів навколишнього світу, сприяє накопиченню досвіду практичних дій із множинами, забезпечує

оволодіння учнями системою математичних знань, умінь та навичок, необхідних у повсякденному житті, формуванню уявлень про кількість, число, форму та розмір предметів, їхнє взаємне розташування.

У рамках типової освітньої програми Нової української школи метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математики, формування математичної та інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; 2) формування в дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для вирішення навчальних і практичних задач; 3) розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей; 4) формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для вирішення навчальних і практичних задач.

Ураховуючи ці особливості, асистент учителя може планувати свою роботу з учнями. При цьому зручніше групувати завдання за різним ступенем пізнавальних можливостей, включаючи особистісні корекційні задачі, указані в ІПР. Труднощі, з якими зустрічається дитина з ООП на уроках математики в початковій школі:

Перші труднощі, що їх може помітити педагог ще на пропедевтичному етапі навчання, — це проблеми впізнавання форм предметів, особливо таких, що знаходяться в незвичному положенні, контурних і схематичних зображень, оцінка подібних якостей предметів як однакових; змішування подібних за написанням цифр та їхніх окремих елементів; помилкове сприйняття сполучень букв і цифр. Це відбувається через порушення в розвитку сприйняття. Вони також виявляються в необхідності більш тривалого часу для відчуття й переробки сенсорної інформації (зорової, слухової, тактильної); у недостатності, фрагментарності знань дітей про навколишній світ. Якщо дитині важко орієнтуватися в напрямках простору і вона намагається здійснювати таку орієнтацію на рівні практичних дій, відчуває невпевненість під час оперування прийменниками місця (над, під, на, між, за, перед, усередині), постійно помиляється в напрямку роботи в зошиті, по-гано орієнтується на аркуші паперу, їй важко відраховувати необхідну кількість клітинок, підписувати розрядні одиниці чисел під відповідними — вона потребує більш ретельного розвитку просторових уявлень. Такі діти відчувають труднощі й під час просторового аналізу й синтезу ситуації. Дитині важко робити перші геометричні побудови, іноді виникають помилки під час лічби, вибору порядку дій у числовому виразі,

знаходження результату. Є діти, які досить тривалий час мають «особливий» розвиток просторових уявлень. Це ліворукі діти. Навіть досягаючи дорослого віку, шульга за необхідності орієнтації (право — ліво) орієнтується на своє тіло (якою рукою пишу) або предмети навколишнього середовища (вікно в класі зліва). Із цього випливає, що недоліки, недостатність просторових уявлень є ні чим іншим, як особливостями функціонування центральної нервової системи. Спеціальне спостереження за навчанням математики шульги підтверджує, що ліворукі діти мають труднощі не лише в просторовій орієнтації, а й в обчисленнях, розв'язуванні прикладів і задач.

Велика кількість помилок під час виконання математичних завдань — сигнал про те, що цілісність засвоєваних знань порушена і дитині потрібно допомогти, інакше труднощі почнуть зростати, як снігова грудка, знищуючи надію на інтерес до математики і її розуміння. Проте часто помилки під час письма, обчислень, виділення суттєвих ознак предметів і явищ виникають через неухважність: нездатність розподіляти і концентрувати увагу на необхідному матеріалі, перевага мимовільності у поведінці (особливо в умовах, коли виконання завдання здійснюється за наявності відволікаючих факторів, більш цікавих і захопливих для дитини, ніж навчальний матеріал). Звичайно, до маленької дитини, яка тільки приходить до школи, не можна висувати вимоги до надзвичайної стійкості, концентрації, переключення уваги. Ці якості знаходяться в стані розвитку, але необхідно протягом навчання розвивати увагу і вміння дитини перевіряти свою роботу для зменшення кількості помилок через неухважність.

Під час виконання завдань із математики необхідно запам'ятовувати велику кількість інформації. Учителю важко навчати дитину, якщо вона не може вивчити навіть таблицю додавання й віднімання в межах десяти, не говорячи про лічбу в межах 20 з переходом через десяток, таблицю множення. Це може відбуватися через недоліки в розвитку пам'яті: діти можуть довго запам'ятовувати і швидко забувати матеріал, вони недостатньо цілеспрямовані під час запам'ятовування та відтворення, краще запам'ятовують мимовільно цікавий матеріал, свої дії, гірше — правила, словесну інформацію, особливо абстрактні поняття.

Недостатність мисленнєвих операцій дітей із труднощами засвоєння математики часто накладає відбиток на розвиток пізнавальної діяльності, починаючи з ранніх форм мислення — наочно-дійового й наочно-образного. Діти можуть успішно класифікувати предмети за такими наочними ознаками, як колір і форма, однак із труднощами виділяють як ознаку класифікації матеріал і величину предметів, їм важко абстрагуватися від однієї ознаки й свідомо протиставляти її іншим, переключатися з одного

принципу класифікації на іншій. Аналізуючи предмет чи явище, діти називають лише поверхневі, несуттєві якості з недостатньою повнотою і точністю. (Проте необов'язково дитина із труднощами засвоєння математики має затримку психічного розвитку).

Недостатність абстрагування під час вивчення математики виявляється, наприклад, в тому, що дитина надовго затримується на етапі розв'язування задач методом переліку результату. При цьому їй набагато легше оперувати конкретними предметами (палички, роздатковий матеріал, пальці), ніж числами, їй важко зрозуміти залежності між компонентами арифметичних дій, а тим більше — оперувати невідомим компонентом рівняння.

Недостатність розвитку мислення виявляється і під час розв'язування задач. Дітям важко виділяти елементи задачі, утримувати їх у пам'яті, оперувати ними. Часто під час простого повторення умови задачі діти захоплюються її сюжетною лінією, додають нові елементи або не помічають наявних.

Багато труднощів під час навчання саме математики виникає у дітей, які через особливості свого розвитку ще не здатні довільно керувати собою, своєю поведінкою. Вони можуть із захопленням робити цікаву й нову для себе роботу. Навіть на перших уроках математики виявляють поштовх, намагаються виконувати нову для себе роль учня. Проте математика вимагає терпіння й систематичної праці, і скоро незнайома навчальна робота вже не викликає захоплення, дитина швидко втомлюється й не прикладає зусиль до її закінчення. Деякі діти через недоліки емоційно-вольового розвитку (серед дітей, які зазнають труднощів із математикою, є й гіперактивні діти, і діти із синдромом дефіциту уваги) більш розгальмовані, їм важко здійснювати поетапний контроль над виконуваною діяльністю, вони часто не зважають на невідповідності своєї роботи запропонованому зразку, не завжди знаходять помилки, навіть після прохання дорослого перевірити виконану роботу. Ці діти дуже рідко можуть адекватно оцінити свою роботу і правильно мотивувати свою оцінку, що часто завищена. Емоційність, слабка здатність до довільного керування своєю поведінкою, заважають зосередитися на задачі, дитина втрачає напрям міркування на уроці, тому без систематичних зусиль їй важко на достатньому рівні засвоювати математику.

Керування процесом навчання математики: якщо матеріал учнем не засвоєний, немає сенсу пояснювати його ще раз тим самим традиційним способом. Адже зрозуміло, що якийсь фактор заважає розумінню, а отже, його бажано виявити й усунути. Процес розуміння нового матеріалу й оволодіння ним повинен стати для учня прозорим, зрозумілим.

Відповідно до теорії поетапного формування розумових дій головна

проблема школяра полягає у відсутності орієнтирів під час виконання завдання. Тому потрібно розробити об'єктивні умови дії, що надійно забезпечують правильне виконання завдання і дозволяють робити плавний перехід від теорії до практичного застосування. Необхідно також забезпечити учня критеріями правильності виконання завдань, а також засобами для перевірки. Іншими словами, педагог повинен дати дитині орієнтири, що дозволяють правильно виконувати всі розумові дії. Побудова об'єктивних умов дії є першим кроком до керування процесом навчання. А ті умови, на які учень фактично орієнтується, складають орієнтовну основу дії. Керування процесом навчання має забезпечувати поступове перетворення орієнтовної основи дії на внутрішній механізм, а самої дії — на свідоме вміння, тобто обґрунтоване в міркуваннях самою дитиною, врегульоване у процесі виконання спочатку вчителем, а потім і самим учнем.

II. Під час навчання математики дітей із труднощами її засвоєння найбільш доцільним є використання алгоритмів, коментованої поетапної інструкції. Успішному перебігу багатьох видів діяльності сприяють зовнішні усвідомлені засоби. У випадку алгоритму матеріальною опорою служить картка. Якщо дитина боїться щось пропустити або виконати не в тому порядку — на допомогу прийде алгоритм, що не дозволяє порушити необхідну послідовність дій.

Забезпечити успішне навчання допомагає послідовне дотримання п'яти етапів відпрацьовування алгоритму.

1. Докладне ознайомлення дитини з правилом і внесення його на картку у схематичному вигляді з дотриманням чіткої послідовності операцій з його застосування.

2. Покрокове здійснення кожної операції з обов'язковим усним коментуванням за постійного звіряння зі змістом запису. Тобто слід вимагати не тільки отримання правильного результату, але й правильного процесу виконання. Однак не можна зловживати постійним звертанням до пам'ятки, адже може закріпитися звичка користуватися нею постійно, а це стане перешкодою до вдосконалювання вміння. Тому, довівши дії до правильного і невпинного виконання, слід перейти до третього етапу.

3. На третьому етапі дитина працює з усним коментуванням, але вже без користування картою. У процесі такої діяльності і формується її власне усвідомлене міркування, але, як і раніше, під контролем учителя, завдяки чому учень переносить вимоги дорослого на дію, що відпрацьовується. Учителем здійснюється постійний і суворий контроль як послідовності виконання, так і змісту, а не тільки результатів.

4. На четвертому етапі дитина продовжує працювати покроково, однак

проговорює здійснені дії вже тільки про себе і вперше контролює правильність виконання тільки за результатами кожного кроку.

5. На останньому етапі дія вже автоматизована, зовнішня мова переходить у внутрішню, а перевірка проводиться за кінцевим результатом.

Промовляння, що супроводжує перші чотири етапи, дозволяє закріпити результати, запобігаючи їхньому забуванню. Адже учень не бездумно повторює напам'ять заучене за підручником правило, а усвідомлено коментує кожен свій крок, промовляючи текст і перекладаючи рядки тексту у власні впевнені дії. Під час промовляння вголос матеріал, що підлягає запам'ятовуванню, краще залишається в пам'яті, оскільки задіяні очі (зорова пам'ять), вимова — рух губ (кінестезія) і слух (слухова пам'ять), тобто працюють і розвиваються три види пам'яті, що дуже корисно. Описані поетапні дії навчають школяра не поспішати, контролювати кожен крок, адже голосне промовляння чує асистент учителя, який перевіряє не тільки факт відпрацювання, але і, що важливо, правильність засвоєння (зовнішній контроль за виконанням). Поступово виховується власна відповідальність дитини, так само як і зацікавленість у результатах навчання, оскільки успіхи не забаряться. Знімається і нервозність, адже учень, поки сам не відмовиться від картки, завжди дивиться на неї.

В умовах застосування покрокових алгоритмів із коментуванням у навчанні цілого класу на першому етапі можливі різні варіанти, залежно від стилю роботи вчителя: коментування по черзі різними учнями, промовляння хором, якщо учні здатні діяти злагоджено в одному темпі. Одночасне ж бурмотіння всього класу під час роботи над індивідуальними картками застосовується не відразу, оскільки утруднений контроль за ходом міркувань.

Особливостями використання поетапного формування розумових дій у молодших класах (зокрема для шестирічних діточок, які ще не вміють читати) є вивчення алгоритму «з голосу» і коментування за постійного контролю вчителя. До того ж на фазі голосного мовлення дитина утримується доти, доки її коментування не перетвориться на впевнену скоромовку з тенденцією до скорочення. Після цього учень може виконувати завдання з проказуванням алгоритму про себе, лише потім мова поступає місцем думці. Для старшої дитини корисніше скласти картки з поетапним прописуванням кожного кроку алгоритму. Їх може бути дві: перша докладна, а друга скорочена.

Явними перевагами підходу, заснованого на положеннях теорії керування навчанням, є покрокове виконання засвоєваної навчальної дії у матеріальній і мовленнєвій формі під ретельним контролем дорослого. Це запобігає можливості закріплення випадкової помилки і перетворює

навчальну дію на свідоме вміння. Описаний метод з успіхом можна використовувати для психолого-педагогічного вивчення і корекції не сформованих в дитини вмінь.

Запитання і завдання:

1. Яка мета навчання математики у рамках типової освітньої програми Нової української школи?

2. У чому проявляються труднощі, з якими зустрічається дитина з особливими освітніми потребами на уроках математики в початковій школі з інклюзивним навчанням?

3. Охарактеризуйте п'ять етапів відпрацювання алгоритму навчання математики дітей із особливими освітніми потребами.

Форма контролю: усна, тезисні відповіді

Тема 12. Роль асистента вчителя/вихователя у формуванні ключових компетентностей дітей з ООП за допомогою мистецтва.

План

I. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій.

II. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з III та тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій.

III. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з з порушеннями слуху та зору з використанням Арт-терапевтичних технологій.

Рекомендована та використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 216 с.

2. Литовченко С.В. Специфіка роботи асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням / С.В. Литовченко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. — 2013. — Вип. 4 (1). — С. 252–260. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4%281%29_32

3. Колупаєва А. А. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — К.: Видавнича група «Атопол», 2015. — 136 с.

4. Матвєєва М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: навчально-методичний посібник / М.П. Матвєєва, С.П. Миронова. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. — 164 с.

Завдання:

1. Охарактеризувати роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій.

2. Проаналізувати роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з ІІІ та тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій.

3. Визначити роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями слуху та зору з використанням Арт-терапевтичних технологій.

4. Розробити конспект корекційного заняття.

Короткий теоретичний коментар.

I. Мистецька освітня галузь реалізується через інтегровані курси або предмети з окремих видів мистецтв. Уведення елементів арт-терапії на цих предметах вважається найбільш прийнятним та ефективним методом в роботі з дітьми, які мають ООП. В закладі з інклюзивним навчанням арт-терапія має зайняти належне місце. Впровадження нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму дитини створює більше шансів для її розвитку.

Сутність розуміння арт-терапії - вона є методом психотерапії, що використовує різні види мистецтва (літературу, музику, живопис, скульптуру, кіно, театр, хореографію, фотографію тощо) із метою корекції порушень у дітей з особливими освітніми потребами. Лікувальний ефект образотворчої діяльності полягає у можливості відвернути увагу пацієнта від його «хворобливих переживань». Використовуючи засоби мистецтва для передачі почуттів людини, можна змінити структуру її світовідчуття.

Використання арт-терапії широко розповсюджується в освітній сфері, де такий напрям отримав назву «арт-педагогіка» і має неклінічну спрямованість. Завдяки своєму міждисциплінарному характеру арт-терапія здатна не лише здійснити терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізовувати основні освітні функції.

Арт-терапія — багатофункціональний засіб, використання її елементів на предметах із різних видів мистецтва сприяє розвитку особистісних можливостей дитини з ООП, її інтересів і потреб, поєднує діагностику й розвиток, гармонізує її внутрішній світ, сприяє покращенню або збереженню її здоров'я, позитивно впливає на фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний, естетичний і духовний стан, допомагає опанувати певні знання, уміння та навички у мистецькій галузі освіти.

Для розвитку в дитини з ООП талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь на предметах з окремих видів мистецтв учителю та

асистенту необхідно знати і враховувати її вікові та індивідуальні психофізичні особливості й потреби. Щоб подолати труднощі у дитини з порушеннями ОРА можна застосувати арт-терапевтичні технології на предметах мистецтва.

У дітей з особливостями розвитку моторики емоційно-образне сприйняття та засвоєння творів мистецтва відбувається в умовах обмеженості інформування. У процесі художньо-естетичного розвитку такого школяра слід враховувати особливості сприйняття ним художнього чи музичного матеріалу, вміння його оцінювати, відтворювати тощо. Оскільки в нього переважають емоції, що можуть бути неадекватні, плутані, фрагментарні, йому складно розрізнити прекрасне й потворне. Його сприйняттю властиві дифузність і невибірковість.

У більшості дітей із розладами моторної функції потенційно збережені функції для розвитку вищих форм мислення, проте астенічні прояви, низький запас знань, як наслідок соціальної депривації, приховують їхні пізнавальні можливості. Порушення м'язового тону, патологічні рефлекси, несформованість рівноваги та координації, недорозвиненість дрібної моторики призводять до відсутності самостійності, концентрації, тривалого напруження, слабкості уваги, афективних порушень та інфантилізму в даній категорії дітей у цілому.

Стає зрозумілим, що страждає їхня пізнавальна сфера, психічні процеси, емоційно-вольова та особистісна сфера. Важливою умовою їхнього успішного розвитку є організація цілеспрямованого вибіркового сприйняття змісту і форми музичної мови та художнього образу. Діти потребують створення таких умов у процесі навчальної діяльності, що дають змогу опановувати знання та уміння з опорою на збережені функції дитини. Наприклад, упровадження певних видів та елементів арт-терапії вчителем і асистентом із використанням новітніх технологій на предметах із різних видів мистецтва у процесі творчої діяльності (музикотерапія, пісочна терапія, ігрова терапія, ізотерапія, казкотерапія, кольоротерапія).

II. Особливості сприйняття творів мистецтва в дітей з III та низькою пізнавальною активністю своєрідні й обумовлені складністю патології розвитку. У зв'язку зі зниженим рівнем функціонування вищих психічних функцій цим дітям властиві значні порушення сприйняття, розуміння та засвоєння творів мистецтва: інактивність, вузькість, фрагментарність, уповільненість сприйняття, роз'єднаність слова та образу, порушення відчуття звуків, кольорів, недиференційованість сприйняття окремих виразних рухів, мімічних відтінків тощо. Систематичне заохочення, похвала, мотивація до навчання засобами широкого спектра наочності під час сприймання ними художніх і музичних творів на предметах мистецтва

поліпшують звуковисотний слух, ладове, музично-ритмічне відчуття.

Надання необхідної підтримки, стимулювання активного мовлення, взаємодія на основі збагачення емоційного досвіду, розширення засобів комунікації і супроводу ігрової діяльності, залучення дітей до міжособистісних взаємин у дитячому колективі у процесі творчої діяльності позитивно впливає на мовлення цих дітей, їхню пізнавальну активність, моторику, розвиток емоційно-вольової сфери. Для засвоєння мовлення велику роль відіграють імітаційні можливості, що в дітей з особливими освітніми потребами часто є недостатньо сформованими та розвиненими. Таким дітям складно повторювати або імітувати звуки, наслідуючи вчителя. Необхідні такі методи впливу на дитину, що сприяють поліпшенню цих процесів. Наприклад, у процесі творчої діяльності учитель та асистент можуть використовувати елементи музикотерапії з метою зняти напруження та емоційно налаштувати дитину: прослухати твір класичної музики, який дитина сприймає позитивно. Також можна скористатися пасивним методом стимуляції мовлення, в основі якого лежить сприйняття певних музичних творів, що у специфічний спосіб стимулюють мовленнєву активність дитини (В. Моцарт «Рондо», «Турецький марш»; українські народні пісні «Вийди, вийди, сонечко» (в обр. Л. Ревуцького), «Зайчику, зайчику», «Мак» (в обр. Я. Степового), «Комарик» тощо).

Діти, які характеризуються неуважністю, гіперактивністю та імпульсивністю, яким важко зосередитися, спокійно сидіти, гратися, чути звертання до себе, доводити справу до кінця, уникають тривалого розумового напруження. Використання арт-терапії, зокрема елементів музикотерапії у певних видах корекційно-розвивальної роботи (рухова релаксація та злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри та вправи; гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація; дихальні та гімнастичні вправи під музику тощо), допомагає деяким дітям упоратися з незграбністю, задовольняє надзвичайно активних. Важливо створювати такі умови на предметах мистецтва, що розвиватимуть їхню спритність, моторність, працездатність, а з іншого — слід навчати дитину мріяти під час сприйняття творів мистецтва і заспокоюватися.

Невміння користуватися мовленням, підвищена чутливість, вразливість під час контакту з іншими в освітньому середовищі з метою комунікації спричиняє потребу у постійній підтримці вчителя/асистента. На предметах з окремих видів мистецтва таку дитину можна вчити правильно вступати у процес взаємодії, підтримувати спілкування, стимулювати її творчу активність, допомагати долати психологічні бар'єри, вчити оптимально використовувати вербальні й невербальні комунікативні засоби, розширювати коло спілкування, налагоджувати взаємодію через

наслідування навичок дорослого, формувати комунікативні навички шляхом розвитку мовлення, розуміння мови (вербальні або візуальні засоби за допомогою конкретних понять або образних символів; за допомогою жестів або письма; використання допоміжної комунікації). Враховуючи корекційно-розвивальний потенціал цих предметів, дитину можна по-різному долучати до творчої діяльності. Наприклад, використовувати елементи арт-терапії на уроках: слухати співи й підмузикувати замість повноцінного вивчення твору, відтворювати елементи художнього образу на папері, виконувати частково ігрову вправу. Головне — це постійна взаємодія з навколишнім світом.

Педагогам важливо застосовувати арт-терапевтичні технології у роботі з молодшими школярами з ООП на предметах мистецтва, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити певні зусилля, отримавши підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал. Зрозуміло, що все це вимагає від учителя та асистента різноманітних дидактичних методів і прийомів роботи, що спрямовані на підтримку стійкого пізнавального інтересу, оволодіння мисленнєвими операціями, розвитку емоційної чуйності та творчих здібностей і уподобань кожного учня.

Відповідно до функцій, що покладені на асистента вчителя (допомога вчителю в забезпеченні особистісно зорієнтованого, індивідуального підходу в освітньому процесі), модель його діяльності може бути укладена в певний алгоритм. На уроках предметів мистецької освітньої галузі, як і на інших предметах, алгоритм роботи асистента ґрунтується на висновку ІРЦ, де зазначено рекомендовану освітню програму, та на результатах вивчення й діагностування дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти й матеріалах розробленої індивідуальної програми розвитку. Модель-таблиця змісту роботи вчителя та асистента складається з трьох колонок. Перша колонка- це «Категорії пізнавального розвитку дитини». Діагностування (психолого-педагогічне вивчення) учнів з ООП допомагає визначити особливості сфер розвитку та індивідуальні можливості кожної дитини, що є підґрунтям для створення Індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами та змісту освітнього матеріалу, обсягів і способів його засвоєння, адаптації чи модифікації.

III. Прогресивні зміни в галузі реабілітації дітей із порушенням слуху сприяють упровадженню у практику арт-терапевтичних технологій серед яких різні види мистецтва розглядаються як спосіб часткового відновлення чи поліпшення усного мовлення, уваги, пізнавальної діяльності тощо. Корекційно-розвиткова робота з формування вимови, максимального розвитку слухо-зорового сприйняття, активної художньої та музично-

ритмічної діяльності проводиться з опорою на провідні канали сприйняття (зір, дотик) та збережений слух. Учитель та асистент акцентують увагу на таких арт-терапевтичних практиках, як ізотерапія, казкотерапія, музикотерапія. Наприклад, створення музично-ритмічного супроводу до музики, спів у караоке, перегляд мультфільмів із піснями та субтитрами. Потрапляючи у заклад загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, діти з порушенням зору потребують особливої уваги з боку команди супроводу. Особливості сприйняття та засвоєння ними творів мистецтва свідчать про те, що важливою умовою успішної корекційно-розвиткової роботи є організація цілеспрямованого вибіркового сприйняття змісту і форми художнього чи музичного образу. Існують певні труднощі у процесі навчання цих дітей на уроках мистецької галузі, зокрема знижена пізнавальна активність, недосконалість сприйняття, невпевненість, несамостійність, обмеження їхніх уявлень тощо. Виникає потреба цілеспрямовано використовувати спеціальні матеріали, адаптовані для навчання такої дитини. Наприклад, учитель або асистент під час прослуховування певного музичного твору показує його рельєфне зображення, допомагає розглянути його й передати зміст. Лише потім приступає до його вивчення. Велике значення має рельєфне малювання як компенсаторний засіб розвитку дітей із порушенням зору.

Зміст роботи вчителя містить хід уроку, на якому вчитель представляє тему, об'єднує клас у групи, дає завдання, працює з кожною групою та надає допомогу за потреби, організовує презентацію роботи груп, проводить заключне обговорення з теми уроку. У порадах учителю та асистенту на предметах мистецтва зазначено, що відповідно до теми уроку відбувається адаптація або модифікація навчально-дидактичних матеріалів для засвоєння освітньої програми учнем. Асистент безпосередньо допомагає виконувати завдання дитині в індивідуальній роботі або в малих групах у процесі уроку.

Зміст роботи асистента вчителя містить алгоритм використання арт-терапевтичних вправ як особливого засобу засвоєння програмового матеріалу дитиною з ООП. У ній містяться основні елементи арт-терапії для застосування їх під час уроків мистецької галузі: ізотерапія (малювання, аплікації, ліплення, кольоро-терапія); казкотерапія (створення казки, розповіді, пригоди до прослуханого музичного твору, театралізація, ігри); танцювально-рухові прийоми (передача почуттів через рухи, ритмічні, рухові загадки, ритмічно-руховий супровід до пісні, вірші з музичним супроводом); музикотерапія (чуттєве сприйняття музики); рухова релаксація та злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри та вправи; вокалотерапія (співи); гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація; дихальні та гімнастичні вправи під музику.

Урахування рівня пізнавального розвитку дитини з опорою на її сенсорний розвиток відкриває шляхи застосування різних арт-терапевтичних методик.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів. Засвоєння знань та вміння співати (вокалотерапія) сприяє формуванню ключової компетентності вільного володіння мовою або здатності спілкуватися рідною мовою. Уміння визначати ритм, відтворювати його, записувати ритмічний малюнок (музикотерапія), розміщувати аплікацію на папері (ізотерапія) тощо допомагають сформуванню математичну компетентність. Використання інформаційних технологій самостійно чи за підтримки дорослого формує в дітей інформаційно-комунікаційну компетентність. Формування звички навчатися впродовж усього життя також реалізується у творчій діяльності, бо тут формуються інтереси, потреби, прагнення, уподобання, смаки на все життя. Через участь у культурних заходах школи, де діти можуть демонструвати свої роботи, виявляти таланти в усіх сферах творчої діяльності, формується громадянська та соціальна компетентності. Вивчаючи свої народні традиції та традиції інших народів, діти стають культурними. Арт-терапевтичні технології можуть бути застосовані на предметах з окремих видів мистецтв як корекційно-розвитковий засіб у роботі з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку. Це дозволяє максимально мобілізувати творчий потенціал дитини й знайти ті способи творчого самовираження, що найбільше відповідають її можливостям і потребам і можуть бути застосовані під час уроків мистецької галузі. Елементи арт-терапії, що ми їх пропонуємо використовувати на уроках, мають унікальні можливості посилити результативність інклюзивного навчання й одночасно дозволяють учням опанувати різні види мистецтва.

Запитання і завдання:

1. Проаналізуйте роль асистента педагога у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій.

2. Розкрийте психолого-педагогічні механізми ролі асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями інтелекту та тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій.

3. Які завдання асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями слуху та зору з використанням Арт-терапевтичних технологій.

Форма контролю: усна, тезисні відповіді, конспект заняття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота інтегрована із аудиторною. Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів здійснюються за 100-бальною, ECTS та національною шкалами відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженого протоколом №9 від 22.12.2020 року. Студенти заочної форми навчання включають результати самостійної роботи в усну відповідь у процесі складання заліку.

Критерії оцінювання заліку для студентів заочної форми навчання
Зараховано: 90-100 - А. Студент відповідає на теоретичні питання з дисципліни, володіє термінологічним апаратом, набуті компетенції відповідають програмовим вимогам; обізнаний з нормативно-законодавчою базою спеціальності, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними вміннями, моделювати фрагменти занять, використовує теоретичні знання, набуті при виконанні самостійної роботи, креативно висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем. Припускається 1-2 помилок у формулюванні окремих педагогічних термінів. Мовлення чітке, професійно спрямоване.

Зараховано: 82-89 - В. Студент відповідає на поставлені питання, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, обсяг набутих компетенцій відповідає програмовим вимогам, володіє термінологією з дисципліни; знає вимоги нормативно-законодавчої бази спеціальності, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними вміннями, моделювати фрагменти занять, використовує теоретичні знання, набуті при виконанні самостійної роботи. Мають місце недоліки в аргументації відповідей, узагальненні. Мовлення чітке, проте містяться стилістичні помилки.

Зараховано: 74-81 - С. Студент володіє програмовим матеріалом в повному обсязі, володіє термінологією з дисципліни, уміє пов'язати теоретичні відомості з практичними вміннями, відомостями, одержаними при самостійному опрацюванні матеріалу, але без власного аналізу. Мають місце помилки у побудові зв'язних висловлювань професійного спрямування, спостерігається недостатня логічність та послідовність викладу матеріалу. Мовлення чітке з окремими тільки недоліками.

Зараховано: 64-73 - D. Студент володіє програмовим матеріалом, але на середньому рівні, знає спеціальну термінологію, пов'язує теоретичні відомості з практичними вміннями, але за допомогою додаткових запитань викладача, уміє самостійно опрацювати матеріал, але не узагальнюючи його. Мають місце змістові та мовленнєві помилки.

Зараховано: 60-63 - E. Студент володіє програмовим матеріалом, але на

середньому рівні, знає спеціальну термінологію, але не в повній мірі, пов'язує теоретичні відомості з практичними вміннями за допомогою додаткових запитань викладача, самостійно опрацьований матеріал не пов'язаний із змістом відповіді. У мовленні спостерігаються граматичні та стилістичні помилки.

Незараховано: 35-59 - FX. Студент володіє матеріалом досить слабо, плутається у спеціальній термінології, не пов'язує теоретичний матеріал з практичними вміннями, завдання самостійної роботи не виконував, не відповідає на додаткові питання викладача. У мовленні помилки професійної лексики.

Незадовільно: 1-34 - F. Студент не володіє теоретичним матеріалом, не засвоїв спеціальної лексики, не виконав завдання самостійної роботи. Відповідь відсутня.

Питання для контролю теоретичної успішності (екзамену)

1. Нормативно-правові засади інклюзивної освіти в Україні. Посадові обов'язки асистента вчителя/вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

2. Визначення поняття, додаткові елементи освітнього процесу та необхідні умови для успішного впровадження інклюзивної освіти.

3. Завдання Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти в Україні.

4. Кваліфікаційні вимоги асистента вчителя та асистента вихователя.

5. Практичні навички й особистісні якості асистента вчителя/вихователя.

6. Посада та посадові обов'язки асистента вчителя та асистента вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

7. Відповідність фахової підготовки, знань, вмінь, навичків педагогічних працівників на посаді асистента вчителя/вихователя.

8. Забезпечення, асистентами вчителів та асистентами вихователів соціально-педагогічного супроводу дітей з ООП.

9. Напрями діяльності асистента вчителя/вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

10. Організаційна, навчально-розвивальна, діагностична, прогностична та консультативна функції асистента учителя / асистента вихователя.

11. Взаємодія асистента учителя/вихователя з учасниками навчально-виховного, корекційно-розвивального та лікувально-реабілітаційного процесу дітей з ООП.

12. Завдання педагогічного працівника на посаді асистента

учителя/вихователя

13. Права асистента вчителя/вихователя та чинники, які впливають на обов'язки їх професійної діяльності.

14. Взаємодія вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя, їх обов'язки та спільні дії.

15. Допомога асистента вчителя/вихователя в навчанні, спостереженні, дотриманні дисципліни та організації класу (групи)/ канцелярської допомоги.

16. Функція ресурсної кімнати в корекційній роботі з дитиною з особливими освітніми потребами.

17. Роль асистента вчителя/вихователя в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання.

18. Умови ефективного інклюзивного навчання дітей з ООП у закладах освіти.

19. Трьохрівнева структура команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах навчання інклюзивного закладу освіти.

20. Принципи активної взаємодії членів команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

21. Функції асистента вчителя/вихователя в межах команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

22. Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти: Крок 1-4.

23. Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

24. Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя/вихователя.

25. Планування роботи асистента вчителя/вихователя в закладі освіти з інклюзивним навчанням. Оптимізація діяльності з ведення документації.

26. Вимоги до підготовки та розділи Річного плану асистента вчителя/вихователя в інклюзивному закладі освіти.

27. Правила підготовки списку здобувачів освіти з ООП в інклюзивному закладі освіти.

28. Правила оформлення, Журналу обліку консультацій та просвітницьких заходів в інклюзивному закладі освіти.

29. Вимоги до складання Індивідуальної програми розвитку (ІПР) дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

30. Вимоги та правила оформлення Журналу спостережень, Графіку роботи асистента вчителя/вихователя, Журналу обліку робочого часу, Журналу щоденного обліку роботи асистента вчителя / вихователя.

31. Правила та вимоги до оформлення Щоденного плану роботи асистента вчителя / вихователя та Журналу обліку методичної роботи.

32. Сутність процесів адаптації та модифікації для вдосконалення навчального процесу учнів з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

33. Визначення й характеристика Адаптації та Модифікації навчально-корекційного процесу дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

34. Аналіз та сфери застосування адаптації та модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

35. Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП.

36. Характеристика та аналіз шляхів Модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.

37. Спільне викладання як запорука успішної взаємодії вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.

38. Спільні цілі індивідуального навчального плану (ІНП) учня з ООП та звіт вчителю/вихователю про спостереження асистента.

39. Стратегії ефективної роботи вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.

40. Характеристика основних моделей спільного викладання вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя.

41. Особливості викладання в команді в умовах інклюзивного класу.

42. Робота асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.

43. Основні напрями роботи та педагогічної взаємодії асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП.

44. Роль батьків, як членів команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, в умовах інклюзивного закладу освіти.

45. Форми співпраці асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП.

46. Принципи педагогічної діяльності асистента вчителя/вихователя орієнтовані на інтереси сім'ї.

47. Стратегії ефективного спілкування вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя з батьками дітей з ООП.

48. 10 правил комунікації з батьками дітей з ООП.

49. Участь асистента вчителя/вихователя у складанні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

50. Порядок і зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента на попередньому етапі створення ІПР.

51. Зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя на діагностичному етапі створення ІПР.

52. Установлення цілей та завдань Індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з ООП.

53. Порядок і зміст діяльності вчителя/вихователя та асистента у процесі

реалізації Індивідуального освітнього плану дитини з ООП.

54. Характеристика дитини з проблемною поведінкою: додаткові освітні потреби та адаптації.

55. Дидактично-методичне забезпечення діяльності асистента вчителя/вихователя із засвоєння програмового матеріалу дітьми з ООП.

56. Зміст роботи асистента вчителя на уроках різних освітніх галузей (ключові компетентності).

57. Три базові принципи універсального дизайну навчання дітей з ООП.

58. П'ять ключових аспектів пристосування навчального середовища для дітей з ООП.

59. Загальні рекомендації щодо організації навчального процесу з дітьми, в яких наявні типові особливості розвитку відповідних порушень.

60. Характеристика категорій учнів із різним рівнем пізнавального розвитку.

61. Формування ключових компетентностей у школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

62. Особливості засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти та алгоритм діяльності асистента вчителя/вихователя.

63. Особливості засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з особливими освітніми потребами.

64. Алгоритм діяльності асистента вчителя/вихователя щодо засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з ООП.

65. Роль асистента вчителя/вихователя у керуванні процесом навчання математики дітей з особливими освітніми потребами.

66. Аналіз п'яти етапів відпрацювання алгоритму навчання математики дітей із ООП.

67. Особливості засвоєння знань мовно-літературної освітньої галузі дітьми з ООП та алгоритм діяльності асистента вчителя.

68. Особливості засвоєння знань мовно-літературної освітньої галузі дітьми з особливими освітніми потребами.

69. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із тяжкими порушеннями мовлення.

70. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні сліпих та слабозорих учнів.

71. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із порушеннями слуху.

72. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні діти з інтелектуальними порушеннями.

73. Алгоритм діяльності асистента вчителя на уроках української мови та літератури у навчанні й вихованні учнів із порушеннями ОРА.

74. Арт-терапевтичні технології як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.

75. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями слуху з використанням Арт-терапевтичних технологій.

76. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями зору з використанням Арт-терапевтичних технологій.

77. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з ІІ з використанням Арт-терапевтичних технологій.

78. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з використанням Арт-терапевтичних технологій.

79. Роль асистента вчителя/вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення з використанням Арт-терапевтичних технологій.

80. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з гіперактивністю та імпульсивністю з використанням Арт-терапевтичних технологій.

81. Роль асистента вчителя / асистента вихователя у формуванні ключових компетентностей дітей з ООП за допомогою мистецтва.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. – 216 с.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с.
3. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання А. Колупаєва, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Слободянюк, І. Луценко, Л. Будяк; За заг. ред. Л. Даниленко, Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник.
4. Дмитрієва І. В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. No 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html> (дата звернення: 05.05.2019).
5. 10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами. URL:<https://nus.org.ua/articles/10-pravyl-komunikatsiyiz-batkamy-ditej-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebam/>(дата звернення: 06.08.2019).
6. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч-метод. посіб. /Сак Т. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. – 68 с.
8. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
9. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / Колупаєва А. та ін. Київ : Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 10. С. 1, 20–25.
10. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/> (дата звернення: 15.08.2019). 108 Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі.
11. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
12. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з

особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. — К.: Педагогічна думка, 2007.

13. Колупаєва А. А. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — К.: Видавнича група «Атопол», 2015. — 136 с.

14. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі / А.А. Колупаєва, Л.В. Коваль, Н.М. Компанець та ін. — К.: ТОВ «Атопол», 2014. — 285 с.

15. Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Київ : вид. гр. «А.С.К.», 2012. — 197 с.

16. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. — К.: — 2010.

17. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. — 274 с.

18. 3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. Київ, 2010. — 96 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

19. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів. К.-2010. Вержиковська О.М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: Навчально-методичний посібник / О.М. Вержиковська, О.М. Бонецька, А.В. Козак. — Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013. — 372 с.

20. Корекційна педагогіка : навчально-методичний посібник для самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Освітня програма «Інклюзивна освіта» / автор-укладач Леся Смеречак. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. — 160 с.

21. Литовченко С.В. Специфіка роботи асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням / С.В. Литовченко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. — 2013. — Вип. 4 (1). — С. 252–260. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4%281%29_32

22. Матвєєва М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: навчально-методичний посібник / М.П. Матвєєва, С.П. Миронова. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський

державний університет, 2005. – 164 с.

23. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 312 с.

24. 4. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гаврилов, М.П.Матвеева; [за заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

25. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.

26. Навчально-методичний посібник «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти : керівництво для тренерів», 2018. – 174 с.

27. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта : посіб./ Чорнобой Е., Красюкова-Еннз О. Київ : Паливода А. В., 2012. – 32 с.

28. Основи інклюзивної освіти : Навч. метод. посіб. / МОН молодь спорту України, НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки/під заг.ред. А.А. Колупаєвої. Київ : вид. «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

29. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. – 100 с.

30. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. / уклад.: О. В. Коган та ін. Харків: «Друкарня Мадрид», 2019. – 110 с.

31. 10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами. URL:<https://nus.org.ua/articles/10-pravyl-komunikatsiyiz-batkamy-ditej-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy/>(дата звернення: 06.08.2019).

32. Працюємо разом : дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади : посіб. Київ : Паливода А. В., 2012. – 50 с.

33. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі : навч. курс і наук.-метод. посіб. / Сак Т. В. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 168 с.

34. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В.М.Синьов, М. П. Матвеева, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.

35. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали. / укладач Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 70 с.

36. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: метод. посіб. / за заг. ред. Н. З. Софій, Київ : ТОВ

«Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 66 с.

37. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі : навч-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2012. 120 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

38. Типова освітня програма початкової освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, 1 клас [Електроний ресурс] / укладачі: Чеботарьова О. В, Блеч Г. О., Ярмола Н. А., Гладченко І. В., Королько Н. І., Дмитрієва І. В., Трикоз С. В., Бобренко І. В., Гломозда І. В., Чухліб О. А. — Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-osvitnyu-programu-dlya-uchniv-1-klasiv-z-intelektualnymu-porushennyamy/>

39. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник Ш 37. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. – 248 с.

Навчально-методичне видання

Укладач: Утьосова Олена Іванівна

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ,
АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ
ОСВІТИ**

Методичні вказівки до самостійної роботи
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Видано та віддруковано в ТОВ «Поліграфцентр «Ліра»:
88000, м. Ужгород, вул. Митрака, 25

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ЗТ №24 від 7 листопада 2005 року.